ΛΥΡΑ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ - ΝΙΚΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ - - - ΠΕΤΡΟΥΛΑ
ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ - Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ROMAIN ROLLAND - ΦΑΝΗΣ
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ - Γ. ΜΠΟΥΡΛΟΣ
ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ - ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ
ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ - ΑΓΗΣ
ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ - - - - - - - - - -

Β - ΙΙ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1919

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙ

Σκυμμένοι ἀπὸ τὸ παραθύρι·
Καὶ τοῦ προσώπου μας οἱ γύροι,
Ἡ ἴδια μας εἴτανε ψυχή.
Ἡ συννεφιά, χλωμὴ σὰ θιάφι,
Θάμπωνε ἀμπέλι καὶ χωράφι,
Ὁ ἀγέρας μέσ' ἀπο τὰ δέντρα
Μὲ κρύφια βούϊζε ταραχή,
Ἡ χελιδόνα μὲ τὰ στήθη
Γοργή, στὴ χλόη μπρός — πίσω ἐχύθη —
Κι' ἄξαφνα, βρόντησε καὶ λύθη
Κρουνός, χορεύοντα ἡ βροχή!
Ἡ σκόνη πῆρ' ἀνάερο δρόμο·
Καί μεῖς, στῶν ρουθουνιῶν τὸν τρόμο,
Στὴ χωματίλα τὴ βαριὰ
Τὰ χεῖλα ἀνοίξαμε, σὰ βρύση
Τὰ σπλάχνα νἄμπει νὰ ποτίσει,
—Ὅλ' εἶχεν ἡ βροχὴ ραντίσει
Τὴ διψασμένη μας θωριά,
Σὰν τὴν ἐλιὰ καὶ σὰν τὸ φλόμο —
Καὶ ὁ ἕνας στ' ἀλλουνοῦ τὸν ὦμο,
Ρωτάαμε: «Τ' εἶνε, πῶχει σκίσει
Τὸν ἀέρα μύρο, ὅμιο μελίσσι,
Ἀπ' τὸν πευκιᾶ τό κουκουνάρι,
Ὁ βάρσαμος, ἢ τό θυμάρι,

Ἡ ἀφάνα, ἢ ἡ ἀλυγαριά;»
Κι' ἄχνισα — τόσα ἦταν τὰ μύρα —
Ἄχνισα κ' ἔγινα ὅμια λύρα,
Ποὺ χάϊδευ' ἡ ἄσωτη πνοή·
Μοῦ γιόμισ' ὁ οὐρανίσκος γλύκα
Κι' ὡς τὴ ματιά σου ξαναβρῆκα,
Ὅλο μου τὸ αἷμα εἶταν βοή!
Κ' ἔσκυψα ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀμπέλι
Ποὺ ἐσιῶνταν σύφυλλο, τὸ μέλι
Καὶ τ' ἄνθι ἀκέριο νὰ τοῦ πιῶ,
—Βαριὰ τσαμπιὰ καὶ οἱ λογισμοί μου,
Βάτοι βαθιοὶ οἱ ἀνασασμοί μου —
Κι' ὅπως ἀνάσαινα, ἀπ' τὰ μύρα
Δέ μπόρεια νὰ διαλέξω, ποιό!
Μὰ ὅλα τὰ μάζεψα, τὰ πῆρα,
Καὶ τ' ἄπια ὡσὰν ἀπὸ τὴ μοίρα
Λύπη ἀπροσδόκητη ἢ χαρά,
Τ' ἄπια — καί ὡς σ' ἄγγιξα τὴ ζώνη,
Τὸ αἷμα μου, γίνηκεν ἀηδόνι
Κι' ὡς τὰ πολύτρεχα νερά!

1912 ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ*

(ΤΟ ΒΟΥΝΟ)

Ἑτοιμάσανε τ' ἄλογα.

Ἄλλοι τραβήξανε κάτω γιὰ τὴ χώρα κι' ἄλλοι ἀπὸ λοξοὺς δρόμους γιὰ τὰ χωριά τους. Ὁ κὺρ Σταῦρος μὲ τὸ Γιώργη καὶ κάμποσους χωριανούς του, τράβηξε μπροστά.

Ἕνα δροσερὸ ἀεράκι περνοῦσε κάθε λίγο ριπιστικὰ σὰν ἡ δροσερὴ πνοὴ μιᾶς ἀόρατης φτεροῦγας ποῦ κινοῦνταν στὸν οὐρανό.

Ὥρες ὁλάκερες κουσκουσουρεύανε τοὺς ξεναχωρίτες ποὺ εἴχανε φύγει. Κατηγορούσανε τὰ ζῶα τους, τ' ἀτομά τους καὶ τὰ χωριά τους. Τοὺς ὀρέγουνταν τὶς γυναῖκες τους, τοὺς φθονούσανε τὰ χτήματά τους καὶ δὲν ἄλλαξαν κουβέντα, οὔτε σὰν ἄφισαν πίσω τους τὸν κάμπο κι' ἀρχίσανε ν' ἀνεβαίνουν τὸ βουνό.

Ὁ Γιώργης κατώρθωσε νὰ κάνῃ τ' ἄλογό του νὰ προχωρίσῃ καὶ μποροῦσε ν' ἀπολαβαίνῃ ἀνενόχλητα τὴν ἀφθονία τῶν νέων πραμμάτων ποῦ ξάνοιγε στὸ πέρασμά του· νὰ κάνῃ παρομοιώσεις καὶ νὰ συλλογίζεται :

—Ἄ!.... Ναί!... Πρέπει τώρα ν' ἀληθέψω ἐκεῖνα ποὔλεγα στὴ χώρα γιὰ τὸ βουνό... — Δὲν εἶνε σὰ νἀναπνέῃ; — Ναί.— Αὐτὴ ἡ δίπλη ,... Δὲν εἶνε σὰν ἀγκαλιά;... — Πόσα χωριουδάκια;... 1,... 2,.. 3,.. κ' ἕνα ἐκκλησάκι ξεμοναχιασμένο... καὶ μιὰ καλύβα. — Ἐκεῖ χαμηλὰ... ἡ ἄπλα;!... δὲν εἶνε σὰ μιὰ χούφτα ποῦ πῆρε καὶ κατέβασε τὸ χωριουδάκι κοντὰ στὸ ρέμμα;!..— Λοιπὸν!.. δὲν εἶπα ἀνοησίες λέγοντας πῶς εἶνε ἕνας καλωσυνάτος γίγαντας ποῦ κρατᾶ στὴν ἀγκαλιά του μὲ συνειδητὴν ἀγάπη τὰ χωριά!— Ναί!... — Ναί!... — Νὰ ἕνα κοπάδι στὴ ράχη.... Νὰ κ' ἕνας τράγος ξεμοναχιασμένος ἐδῶ!... Λὲς καὶ θωρεῖ κάτι ποῦ δὲ μπορῶ νὰ τὸ 'δῶ ἐγώ!— Τίς πρῶτες μέρες ποῦ πῆγα στὴ χώρα, ὁ Νόλλης μ' ἀρώτησε γιὰ παραμύθια.— «Πές μου γιὰ τὸ βουνό... ἔχει ἀλεποῦδες;»— «Ναὶ, μὰ δὲν εἶνε σὰν τὶς ἀλεποῦδες τῶν παραμυθιῶν..Κατεβαίνουνε στὸ χωριὸ, πνίγουνε μιὰ δυὸ κόττες καὶ τὶς τραβᾶνε στὶς μονιές τους»— «Δὲ ξέρεις τίποτα νὰ πῇς». λέει .. Μὲ βαρυέται καὶ μὲ σπρώχνει.— Φωνάζει τὴ γατίτσα μὰ οὔτε γυρίζει νὰ τονὲ δῇ — Στεναχωριέται — Χασμουριέται — Τὸν λυπᾶμαι ποῦ πλήττει.— «Νόλλη, ἦρθα νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὸ βουνό.»— Θέλω νὰ τὸν διασκεδάσω καὶ τοῦ μιλάω γιὰ

* Κύτταξε στὰ σημειώματα.

τὸ βουνὸ σὰ νὰ ἤτανε πράμμια ζωντανό!— Τ' ἀρέσει!— «Μενέλαε!.. ἔλα ν' ἀκούσῃς τί ὡραῖες ἱστορίες ποῦ λέει ὁ Γιώργης γιὰ τὸ βουνό!»— Ἔρχεται ὁΜενέλαος καὶ καταδέχεται ν' ἀκούσῃ τὴν ἱστορία μου.—«Μαρή!.. Ἔλα νἀκούσῃς τί ὡραῖα ποῦ διηγεῖται ὁ Γιώργης γιὰ τὸ βρυνό!»—Ἔρχεται κ' ἡ Μαρή.— «Μαμά!.. ἔλα ν' ἀκούσῃς τί λέει ὁ Γιώργης γιὰ τὸ βουνό... Ὄχι μονάχα παιδιὰ.. μὰ καὶ μεγάλοι μποροῦνε νὰ εὐχαριστηθοῦν μ' αὐτὸ τὸ παραμῦθι!— Μ' ἀκοῦνε προσεχτικὰ— Κάθε ποῦ τοὺς λέω κάτι θαυμάσιο, γυρνάνε στὸ παράθυρο καὶ κυττᾶνε τὰ μακρυνὰ βουνά.— «Δέμε πιστεύετε;» — «Ναί.. ναὶ σὲ πιστεύουμε... πές μας ἀκόμη..» — Ἀλήθεια πρέπει τώρα, ν' ἀληθέψω κεῖνα ποὔλεγα γιὰ τὸ βουνό.— —

* * *

Ὁ δρόμος ἔστριψε ἀπότομα. Τ' ἄλογο περπατοῦσε στ' ἀκρόχειλα ἑνοῦ φαραγκιοῦ, πλατιοῦ, βαθειοῦ, πυκνοφυτεμμένου, σὰ μιὰ ἄβυσσο πράσινη γεμάτη σκιὰ καὶ ψιθυρίσματα.

— Τὰ δέντρα σὰ νὰ μιλάνε μεταξύ τους στὴ δική τους γλώσσα!... Ἄχ! πόσα πράμματα μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθῃ!

Οἱ αἰσθήσεις του σὰ νὰ εἶχαν ἀκονιστῆ. Περνούσανε σὰ δρεπάνια πόνω ἀπ' ὅλες τὶς ὡμορφιές.

Ἔστριψε πάλι ὁ δρόμος κ' ἐφάνη ἕνα μικρὸ στρογγυλὸ βουνὸ ποῦ σηκώνονταν μιὰ γαλάζια ἄχνα ἀπὸ τὰ ριζά του.

— Νά!... αὐτό... σκεπασμένο μὲ πυκνὰ σκοτεινὰ χαμόδεντρα... Δὲν εἶνε σὰ γιγαντένιο πουλὶ ποῦ κλωσσᾶ;... Λοιπὸν... μποροῦσα πολὺ καλὰ νὰ πῶ: «Σ ἄ λ ε ψ ε ἄ ξ α φ ν α, τ ἀ ν ι σ ε δ υ ὸ φ τ ε ρ ο ῦ γ ε ς κ ι' ἄ π ε ι ρ α μ ι κ ρ ὰ σ π ι τ ἀ κ ι α χ υ θ ἡ κ α ν ε σ ὰ ν κ λ ω σ σ ὁ π ο υ λ α κ α ὶ γ ε μ ί σ α ν ε τ ὸ ν κ ἀ μ π ο χ ω ρ ι ά!»

Θυμᾶται πῶς ὅσο φανταστικὰ θαυμάσια κι' ἄν ἔλεγε γιὰ τὰ δέντρα, τὰ νερὰ, τὰ βράχια.. ὅλα τ' πιστεύανε καὶ μονάχα κι' δοκίμαζε νὰ βάλῃ στὶς διηγήσεις του κι' ἀνθρώπους ὁ Νόλλης φώναζε:

— Ψεύτη!... ψεύτη!.. δὲ μπορεῖ νὰ εἶνε ἔτσι... Ξέρω τοὺς ἀνθρώπους... Δὲ μπορούσανε νὰ ποῦν ἔτσι!.. δὲ μπορούσανε νὰ κάνουν ἔτσι!

Συμφωνοῦσε κι' ὁ Μενέλαος κ' ἡ Μαρὴ μαζί του. Δὲ δεχόντουσαν πῶς οἱ χωριάτες μπορούσανε νὰ σκεφτοῦνε καὶ νὰ ἐνεργήσουνε θαυμάσια μέσα στὶς φανταστικὲς τοποθεσίες ποῦ σκηνοθετοῦσε. κι' ὁ Γιώργης τοὺς ζωγράφιζε τοποθεσίες χωρὶς ἀνθρώπους ἢ μὲ Νεράϊδες καὶ Δράκους.

Τὸ ἄλογο προχωροῦσε. Ἀνέβη σ' ἕνα ψηλὸ διάσελλο κι' ἀνοίχτη θέα πρὸς μία βουνοσειρά.

— Νά!... κι' αὐτὸ μακριά... Τὸ γυμνό!.. Γαλανίζει σὰ νὰ 'νε σκε-

πασμένο μ' ἕνα τοῦλι.... Εἶνε σὰ μιὰ γυναῖκα ὀρθοβίζα, γκαστρωμένη ξαπλωμένη νὰ γεννήσῃ!...

Καὶ συλλογίζεται πῶς :

Ὄχι μονάχα παραμύθια «μὲ λογικὴ» μποροῦσε νὰ πῇ, μὰ καὶ γιὰ μελλούμενη κοσμογονία....

Τώρα ὁ δρόμος κατέβαινε στὸ βάθος τοῦ φαραγγιοῦ. Ἕνα ποτάμι ἔφευγε κάτω ἀπὸ πανύψηλα πεῦκα καὶ φαινότανε ἀπὸ τὸ ὕψος, σὰν ἀσημένιο φειδάκι ποῦ γλυστράει μέσα σὲ χλόη καὶ μιὰ κρύβεται καὶ μιὰ ξεβγαίνει.

Ἀνέβαινε μιὰ μουσικὴ ἀπὸ κελαδητὰ πουλιῶν κρυμμένων καὶ μουρμουρητὰ ἀόρατων πηγῶν, σὰ μελωδία στὴν ἁρμονία τοῦ πρασίνου ὕμνου τῆς ἀμάλαγης χλωράδας.

Τ' ἄλογο ὥρμησε ταχὺ τὸν κατήφορο, μαγνητισμένο ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ νεροῦ, κι' ὁ Γιώργης αἰσθάνονταν πῶς τόνε ρουφοῦσε ἡ ἁρμονία κ' ἔπεφτε στὰ βάθη της!

Εἴτανε κάτω, στὴ μέση τοῦ ποταμιοῦ ποῦ τ' ἄλογό του στάθη νὰ πιῇ· κι' ὁ πατέρας μὲ τοὺς χωριανούς του ὅτι εἶχανε φτάση στὸ διάσελο.

Σκοτόνανε τὸ νοῦ τους καὶ τὰ λαρύγγια τους γιὰ νὰ θυμηθοῦν ἕνα σαχλὸ τραγοῦδι ποῦ εἶχαν ἀκούσῃ στὴ χώρα.

Ἄξαφνα σωπάσανε!..

Μέσα στὰ μουρμουρητὰ καὶ τὰ κελαδητὰ ποῦ συχνὰ τ' ἀκοῦνε μὰ ποτὲ δὲν τὰ ἐννοοῦν, σηκώθη ἕνα θαυμάσιο τραγοῦδι ποῦ ἀκούστη σὰν ἑρμηνεία μουσικοῦ αἰσθήματος μὲ καθάρια λαϊκὴν ἔκφρασι.

Τραγουδοῦσε ὁ Γιώργης.

Τ' ἄλογό του δὲ ξεκινοῦσε ἀφοῦ εἶχε πιῇ. Περίμενε τὴν παρόρμησι τοῦ καβαλλάρη· ὁ Γιώργης ἤτανε ξεχυλισμένος κ' αἰστάνθη τὴν ἀνάγκη νὰ ξεφωνήσῃ τὴν ἀναγάλλιασί του. Τεχνολόγησε στὸ μυαλό του λόγια σὲ ρυθμικὲς φράσεις μὰ ὡς ἔφταναν στὰ χείλη του κυλούσανε μέσα στὴν καρδιά του, καθὼς τὸ κακόσχημο δαχτυλίδη ποῦ ξαναπέφτει στὸ χωνευτήρι τοῦ χρυσοχοῦ. Τέλος μὲ φωνὴ παλλόμενη ἄρχισε νὰ ξεχύνῃ τὸ αἴσθημά του μὲ μουσικές φράσεις, σὲ τραγοῦδι χωρὶς λόγια ποῦ ἀνέβαινε πάνω ἀπ' ὅλα σὲ μιὰ συνήχηση ἁρμονική.

Ὁ πατέρας του συμφώνησε μὲ τοὺς χωριανούς του στὸ ὅτι ὁ γυιός του εἶνε «κ α λ ο φ ω ν ά ρ η ς» μὰ ὅταν ἐσίμωσαν ἔμπιξε μιὰ φωνή :

— Σκασμὸς ρέ!... ἐσένα θἀκοῦμε τώρα;!..

— Ἄχ!...

Στέναξε σὰν κόρδα ποῦ σπάζει. Καὶ σώπασε.

Ἔγειρε λιγωμένα πίσω τὸ κεφάλι του καὶ λάγγευε τὰ μάτια ἀνοί-

γοντας ἐρωτιάρικα τὰ μπράτσα σὰ γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ ὁλάκερη τὴν πρασινοζωή.

— Τί ἔπαθες βρέ;!.. Μουρλάθηκες;!..

Ξαφνίστη. Χτύπησε τἄλογό του κ' ἔτρεξε μπροστά.

— Ἄχ!... κ' ἐγὼ νόμιζα πῶς εἶμουνα ἀόρατος κάτω ἀπὸ ἕνα πράσινο σκοῦφο! ...

* * *

Σὲ λίγη ὥρα ἀγνάντεψε τὰ βουνὰ ποῦ κλείανε τὸν κόσμο τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ὅλες αὐτὲς οἱ κορφὲς εἶνε παληοί του γνώριμοι καὶ ξέρει τὴν κάθε μιὰ μὲ τ' ὄνομά της. Ἀνάμεσά τους, εἶνε ἡ γῆ, ὁ οὐρανὸς κι, ὁ ἀγέρας τοῦ παληοῦ καιροῦ. Τὸ χωριό του δὲ φαίνεται ἀκόμη, μὰ ἔρχεται ὁ λαὸς τῶν παληῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν, καὶ ξαναζῇ στὶς παιδικές του γιορτινὲς χαρὲς γεννημένες σὲ ὁράματα γλυκά.

— Πόσο δύσκολα συνήθισα στὴ χώρα!

Μά... τώρα, ξαναγυρίζει στὸ χωριό του, κ' ἡ σκέψι του πάει μπροστίτερα καὶ φτιάχνει τὴ νέα ζωή.

— Θὰ συνειθίσω γρήγορα στὸ χωριό μου!...

Σὰν ἕνας πολυφαντασμένος ἀρχιτέκτονας ποῦ χτίζει πύργο μὲ τὸ νοῦ του, σὰν ἕνας πολυφαντασμένος ποιητὴς ποῦ γράφει ὀνειρόδραμα, συλλογιέται τὴ ζωή τοῦ χωριοῦ ποῦ θἀρχίσῃ σὲ λίγο, δίχως νὰ πολυσκοτίζεται γιὰ τὴν ἐφαρμογή στὴν πραγματικότητα.

— Σὲ λίγο θ' ἀνέβη καὶ θἀντικρύσῃ μὲ τὸ χωριό του.—
— Ἡ μάννα του θὰ τρέξῃ νὰ τὸν προϋπαντήσῃ.—
— Οἱ Δεντρο—νεράϊδες κ' οἱ Νερο—νεράϊδες θὰ τρέξουν.—
— Ἀλαφροπάτητες καθὼς εἶνε, προσπερνᾶνε τὴ μάννα.—
— Σμίγουνε στὴ χωλέτρα τῶν βουνῶν· κ' ἡ μάννα ὅτι φτάνει στὸ (ξάγναντο.—
«Καλωσόρισες κ α λ ό μ α ς π α λ λ η κ ά ρ ι».—
— Ἡ μάννα στέκει ἀσάλευτα πλάϊ στὸ κυπαρισσάκι.—
— «Ποιό'νε τὸ κυπαρίσσι ; Ποιά 'ν' ἡ μάννα ; —
— Τοῦ λέει ἕνα γλυκὸ ψέμμα : —
— «Σ' ἀκαρτεροῦσα ἐδῶ πέρα ἀπὸ τότες ποῦ' φυγες...»—
— «. . . Δόξα σοι ὁ Θεὸς, ποῦ ἦρθες γ λ υ κ ό μ ο υ π α ι δ ί..»—

Προτρέχοντας ἔτσι ὁ λογισμός του· τἄλογο ἀνέβη τὴ ράχι, κατέβη στὴ χωλέτρα τῶν βουνῶν καὶ τραβοῦσε ν' ἀνέβη στὸ ξάγναντο, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Οὔτε Νεράϊδες, οὔτε Μάννα. Τὸ κυπαρισσάκι στυλώνονταν μονάχο σὰ βιθυσμένο σὲ συλλοὴ γιὰ ἰδιαίτερη του ἔγνοια.

Κι' ὁ Γιώργης, μὲ τὴν εὔκολία τοῦ ἀρχιτέκτονα π' ἀλλάζει ἕνα μέρος τοῦ πύργου ποῦ φαντάζεται, καὶ τοῦ ποιητὴ ποῦ σβύνει μιὰν ἄβολη σκηνὴ ἀπὸ τ' ὄνειρόδραμά του, στοχάζεται μιὰ νέα σκηνὴ ὑποδοχῆς:

— Σὲ λίγο θ' ἀνέβη στὸ ξάγναντο.—
— Τὸ χωριὸ θ' ἀνοίξῃ πράσινη ἀγκαλιὰ νὰ τονὲ δεχτῇ.—
— Ἡ ἀδερφὴ θᾶνε στὴ βρύσι· Θὰ τονὲ δῇ καὶ θὰ παρατίσῃ τὸ (σταμνὶ—
—Σαστίζει! Νὰ τρέξῃ σ' ἐμένα ἢ νὰ τρέξῃ νὰ φωνάξῃ τὴ μάννα;—
«Μάννα, μαννούλα... ὁ Γιώργης τὸ κ α μ ά ρ ι μ α ς.—
— Τρέχει ἡ μάννα. Τρέχει ὅπως δὲν ἔτρεξε ποτές!—
— Σμίγουνε στὸ γιοφῦρι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.—
«Μάννα μου!....»—
— «Γυιέ μου!... ἀ κ ρ ι β ο γ υ ι έ μ ο υ !»—

* * *

Χαμένος στὶς φανταστικὲς εἰκόνες καὶ σκηνὲς, ἀνέβη στὸ ξάγναντο. Ἡ φαντασία του εἶχε προτρέξῃ πολὺ καὶ ζοῦσε σὲ μιὰ ζωὴ ἀπέραντη γεμάτη χαρὰ κ' εὐτυχία, φροντισμένος μ' ἀγάπη ἀπ' ὅλους σὰν τὸ μεταξοσκούλικα, ὅσο νὰ μεστώσῃ γιὰ νὰ κάνῃ τ' ἀστραφτερὸ βομβίκι.

— Εἶμαι ΚΑΤΙΤΙΣ ἐγώ!... Θὰ δῆτε... θὰ κάνω κάτι φωτοβόλο!..

Ἔτσι γλυκὰ ναυαγημένος στὶς φανταστικὲς εἰκόνες καὶ σκηνὲς, ἀνέβη τὸ ξάγναντο κ' ἔφτασε στὸ γιοφύρι.

Οὔτε τὴν ἀδερφὴ εἶδε στὴ βρύσι, οὔτε ἡ μάννα ἐρχότανε.

Εἶδε μονάχα τὸ μονολίθι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Πήδησε ἀπὸ τ' ἄλογό του καὶ κάθισ' ἐκεῖ. Ὅτι τὸ εἶχε ἀφίσῃ ὁ ἥλιος καὶ ἤτανε ζεστό. Πίσω του, στὸ φράχτη, ἐτζούϊζε ἕνας στροῦθος.

Θυμήθη τὴν τελευταία στιγμὴ ποῦ 'φευγε ἀπὸ τὸ χωριό του καὶ κάθισ' ἐκεῖ μὲ τὸ Σπῦρο.

Τοῦ φάνη πῶς ἡ πέτρα κρατοῦσε ἀπὸ τότες τὴ θερμότητά του, κι' ὁ στροῦθος πῶς ἤτανε ἡ ψυχοῦλα τοῦ μακαρίτη Σπύρου!

Μπροστά του ἤτανε μιὰ μηλιὰ ποῦ ἔγερνε ὄξω ἀπὸ τὸ φράχτη. Εἶχε ἕνα μοναδικὸ μῆλο στὴν κορφὴ καὶ τοῦ φάνη πῶς τὸ δέντρο ἔσκυβε νὰ τοῦ προσφέρῃ τὸν καρπό!

Κάμποσα παιδιὰ χυμίξανε ἀπὸ τὸ πλαγινὸ στρατί κ' ἐφεύγανε τρομαγμένα.

Πρὶν τονε δῇ κατάλαβε πῶς ἤτανε ὁ Θανάσης ὁ ἀγροφύλακας, καὶ κατέβασε τὸ βλέμμα του ἀπὸ τὸ μῆλο.

— Κακομοίρη!.... κακομοίρη!... τ' ὀρέγεσαι τὸ μῆλο μά!!...

Ἀνατρίχιασε σὰ νὰ 'δε ἕνα φεῖδι.

Αἰστάνθη μέσα του κάτι κρύο· καὶ σὰ νὰ τόνε ρωτοῦσε αὐτὸ τὸ κρύο πράμμα: «Ἔτσι λοιπὸν ἀρχίζει ἡ ζωή σου στὸ χωριό;!»

— Ὄχι!.. Ὄχι!.. μὰ.. νὰ τὸ φεγγάρι!..

Πρόβαλε τὸ φεγγάρι πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ σὰν ἀσημένιο τρεμουλιαστὸ ἐξαπτέρυγο.

Τοῦρθε νὰ πιάσῃ τὸ σχοινὶ τῆς καμπάνας καὶ νὰ βαρέσῃ.. νὰ βαρέσῃ ποῦ ν' ἀκούσουνε καὶ νὰ καταλάβουνε τὸν ἐρχομό του! Θυμήθη πῶς πρὶ φύγη, ὁ Παπᾶς ἔδιωχνε ὅλους καὶ τοὔδωνε τὸ σχοινὶ νὰ βαράῃ αὐτός. «Αὐτὸ τὸ κούτσικο, κρατάει ρυθμό.» ἔλεγε.

Φτάσανε στὸ ξάγναντο καὶ οἱ ἄλλοι. (Ὁ πατέρας μὲ τὴ συντροφιά του) καὶ κατεβαίνανε τραγουδῶντας ἕνας - ἕνας, χωρὶς αἴσθημα μ' ἀπὸ συνήθεια :

«Κάθε ποῦ μπαίνω στὸ χωριὸ οἱ σκάλες μου χτυποῦνε·
Κ' οἱ πόρτες τῆς ἀγάπης μου ἀνοίγουν καὶ σφαλοῦνε».

Τ' ἄλογο τὸν τραβοῦσε ἀνυπόμονο. Μυρίζονταν τὸ παχνί του.

— Ὄχι!.. Ὄχι!.. δὲν εἶνε δυνατόν ἔτσι..

Εἶχε φαντασθῇ τόσες σκηνὲς ὑποδοχῆς κι' ὅλες ψευτίσανε!

Προχωροῦσε ἀργὰ κι' ὁλάκερη ἡ ψυχή του εἴτανε προσηλλωμένη σὲ μιὰν ἀναμενόμενη νέα σκηνὴ ποῦ δὲν τὴν ἐφαντάσθη.

Κοντὰ στὴ βρύσῃ ἤτανε μιὰ ψόφια κόττα. Τόσο κοντά, ποῦ τὸ νερὸ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ μολύνονταν. Ἔκανε πῶς δὲν τὴν εἶδε...

Σὰ νὰ τόνε ρωτοῦσε κανεὶς μέσα του (Ἡ ἀπογοήτευσί του μὲ χείλη ζαρωτὰ σὰν τῆς Μαρουδιᾶς). «Εἶδες μιὰ ψόφια κόττα σιμὰ στὴ βρύση;» Κι' ἀπάντησε: (χαιροκοκκινίζοντας γιὰ τὸ ψέμμα.)

— Ὄχι.. δὲν εἶδα μιὰ ψόφια κόττα σιμὰ στὴ βρύσι... μὰ εἶδα μιὰ ποῦ πετάρι ε κ' ἔφυγε!... Νὰ κι' ἄλλες πλῆθος!.. ποῦ σκαλίζουνε στὴν κοπριά.. Τσιμπολογοῦν καὶ χαίρουνται τὴ ζωή τους...

Κάπου ξεφουρνίζανε κι' ἀνάσταινε ἡ ζεστοβολὴ τοῦ ψωμιοῦ τὸν τόπο.

— Ἡ μάννα ἀποξεχάστηκε στὴ φροντίδα νὰ ἑτοιμάσῃ λογὶς λιχουδιές. .. Τώρα θὰ μὲ δῇ καμμιὰ γυναῖκα καὶ θὰ μπήξῃ τὶς φωνές : «Καλῶς τόνε δέχτης κυρὰ Σταύραινα...» καὶ θὰ τρέξῃ μὲ μελομένα χέρια....

Τόνε τραβοῦσε τ' ἄλογο.

Ἡ στράτα ἦταν ἔρημη ἀπὸ ἀνθρώπους· μονάχα ἕνα γουροῦνι πέρασε μπροστά του γρυλλίζοντας· κ' ἕνας τράγος ἐπρόβαλε ἀπὸ ἕνα παράθυρο ἀνωγιοῦ καὶ τονὲ κύτταξε μουθουνίζοντας σὰ νὰ τὸν κορόϊδευε.

Θυμήθη πῶς μποροῦσε ν' ἀφίσῃ τ' ἄλογο νὰ πάῃ νὰ δώσῃ χαμπάρι.

Αὐτὸ τῶκανε συχνὰ ὁ πατέρας του καὶ τ' ἄλογο πήγαινε ὁλοΐσια στὸ παχνί του.

— Θέ μου!.. ἐρημώθη τὸ χωριό;!.. (Ὄχι!.. νὰ μιὰ γυναῖκα στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου... Τέλος πάντων!.. θ' ἀκούσω ἕνα καλωσόρισμα... Μὰ!.. Ὄχι!.. εἶνε ἕνα δέντρο!... μιὰ μικροῦλα λεῦκα ποῦ γέρνει σὰ γυναίκα... Θέ μου!... ἐρημώθη τὸ χωριό!;..

Αἰστάνθη φόβο, καὶ στάθηκε νὰ περιμένῃ καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἤθελε νὰ νικοῦσε μιὰν ἀδιάκοπη τρεμοῦλλα ποῦ τονὲ κρατοῦσε.

— Νὰ τὸ σπίτι τῆς Μανώλαινας!.. νὰ τῆς Στάθαινας!... νὰ τοῦ Ψαθᾶ!... Κι' ὀνόμαζε τὸ κάθε σπίτι.

— Κάπου θὰ εἶνε γάμος καὶ εἶνε παγεμένοι... Ὄχι! μᾶλλον λείψανο μοιάζει νὰ εἶνε γιατί ὅλα ἔχουνε τὴν ἔκφρασι ποῦ ταιριάζει στὸ λείψανο.

Ὁ πατέρας του καὶ οἱ ἄλλοι πλησιάζανε.

Ἄνοιξε ἡ πόρτα τοῦ Ψαθᾶ καὶ βγῆκε ἕνα κοριτσάκι μ' ἕνα ἀραποσίτι φασκιωμένο μὲ κουρελλάκια.

— Εἶνε ἡ κοῦκλα σου;! Ἄ! τί ὡραία ξανθὴ κουκλίτσα!

Τὸ κοριτσάκι ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ τὸ ἀραποσίτι καὶ τοῦ 'κλεισε τὴν πόρτα κατάμουτρα.

Ἄκουσε πηλάλα στὴν πλαγινὴ στράτα καὶ πέρασε μπροστά του μιὰ τσούρμα ξιπόλυτα παιδάκια καβάλλα σὲ καλαμένια ἄτια.

Πίσω ἀπὸ ἕνα φράχτη εἶδε μιὰ γυναῖκα ποῦ περπατοῦσε σκύβοντας καθ' ἕνα δυὸ βήματα. Ἦταν ἡ γρηὰ Ζαφείραινα καὶ μάζευε τὸ μαλλὶ π' ἀφίνουν τὰ πρόβατα στοὺς φράχτες καὶ τὰ παλούρια.

— Νὰ μιὰ ντοῦφα ἐκεῖ!. νὰ τρεῖς τρίχες ἐδῶ!... θειὰ Ζαφείραινα!

Ἡ γρηὰ ἔτρεξε καὶ μάζωξε τὸ μαλλί.

— Καλὸ νἄχεις.. γυιέμ'....

— Νὰ συνεταιρισθῆτε μὲ τὴ Ζαφείραινα!... τοῦ 'πε κοροϊδευτικὰ ὁ πατέρας του,... Ἐσὺ νὰ μαζεύῃς κι' αὐτὴ νὰ κλώθῃ.

Ὅλοι γελάσανε. Γέλασε κι' ὁ Γιώργης γιὰ τὸ «ἀ σ τ ε ῖ ο» καὶ γύρισε στὸν πατέρα του ἕνα βλέμμα σὰ ζαχαρωμένο παράπονο χαδιάρικου παιδιοῦ.

Σὰ νὰ ἦτανε μαγεμμένο τὸ χωριὸ καὶ τώρα λυθήκανε τὰ μάγια! Οἱ δρόμοι γεμίσανε. Ἀπὸ τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα προβάλλανε ἄντρες καὶ γυναῖκες. Ὅλα γνωστὰ πρόσωπα. Ὅλοι βέβαια τὸν ἀναγνωρίζανε.. Ὅλα τὰ συνήλικά του κορίτσια τὸν θυμοῦνται.

— Ἄχ! αὐτὸ τὸ ἄθλιο κανελλὶ σκουφί !

Θὰ ἤθελε νὰ εἶχε ἕνα ἄλλο ἀπὸ τὸ γελοῖο αὐτὸ σκουφί !

Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΤΟ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟ

Δὲ σοῦ ποδίζει ἀνεμικὴ οὔτε μπόρα,
Τὸ πέρασμά σου, ἀητέ· μπήγεις τὸ μάτι,
Ὅπου κορφὴ περίψηλη καὶ νάτη
Ἡ κορυφὴ ποῦ θὲς· ἡ νικηφόρα
Ὁρμὴ τοῦ τραγουδιοῦ σου, ὥραν τὴν ὥρα,
Τὸν μέγαν ὄρθρο διαλαλεῖ· ροδάτη
Εἶναι ἡ κατάχνια τῶν γιαλῶν· στοῦ μπάτη
Τὴν πνοὴ γελᾶ τὸ κυμα· ἐλπιδοφόρα
Χίλια πουλιὰ πετοῦν· γιορτάζει ἡ φύσις,
Ποῦ ξαναφέρνεις πίσω— ὦ νὰ μᾶς ζήσῃς!—
Τὴν πνοὴ γελᾶ τὸ κῦμα· ἐλπιδοφόρα
Ὡσὰν καὶ σένα, ἄμποτε νἆταν κι' ἄλλοι,
Γιὰ νὰ γενῆ ἡ Ἑλλάδα πιὸ μεγάλη,
Νἆταν κάθε νησὶ καὶ μιὰ Λευκάδα!

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Κάποιος κηπουρὸς εἶχε φυτέψει ἕνα θαυμάσιο περιβόλι· ἔβαλε λευκὰ ρόδα στοὺς φράκτες κι' ἄλλα τόσο κόκκινα ποῦ ὅταν ἀνέμιζαν ἄφηναν τὴν ἐντύπωση ἑνὸς φωτεινοῦ γέλοιου, ἀπὸ ἕνα χαριτωμένο πρόσωπο ποῦ κρυβότανε πίσω ἀπ' τὰ φύλλα. Οἱ γιασεμιὲς τὶς σκοτεινὲς νύχτες ἄφηναν ἕνα καταράκτη λευκῶν ἄστρων στὴ χλωρίδα, οἱ μυρωμένες πνοὲς π'ἔφταναν ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ροδισμένων βάτων ἔκαναν τὰ φύλλα νὰ τρεμουλιάζουν ραντισμένα ἀπὸ μιὰ σμαράγδινη σκόνη ποῦ πέφτει ἀπ' τ' ἄστρα, καὶ τὰ ρόδα στοὺς φράχτες λύγιζαν σὰν ὑπνιασμένα κεφαλάκια ποῦ τ' ἀφυπνίζῃ μιὰ στιγμὴ ἕνα ἡδονικὸ χαΐδεμα. Οἱ γρύλλοι ἄφηναν ἕνα ἀνάπαλλο ψιθύρισμα στὴ κρεμοκλάδα καὶ τὰ πολυτρίχια στὰ μυστικὰ βάθη τους ριγοῦσαν κοντὰ στὰ ἥσυχα νερὰ ποῦ τ' ἄστρα φεύγουν σὰ ψίγματα χρυσαφιοῦ.

Τὴν ἡμέρα ὅλη αὐτὴ ἡ ἄνθηση τρεμούλιαζε, μέσα σὲ χρυσὸ φῶς· οἱ πεταλοῦδες ἄφηναν μιὰ χρωματισμένη γύρη στὰ λευκὰ πέταλα, καὶ πετοῦσαν σὰν ἰριδένια στίγματα στὸν ἀέρα. Οἱ μέλισσες κεντοῦσαν ἕνα χρυσὸ δύχτι γύρω στὴν ἀνθισμένη ροδωνιά. Αὐτὸ τὸ περιβόλι ἦταν σὰν μεγάλο κάνιστρο γεμᾶτο ἄνθη καὶ καρποὺς μὲς τὸν κάμπο.

Ὁ κηπουρὸς ζοῦσε μὲ τὴ χαρὰ πῶς ἔκανε κἄτι θαυμάσιο, κι'ὅταν ἔβλεπε τοὺς κρίνους τσακισμένους ἔλεγε πῶς κάποια Νύμφη διάβηκε τὴ νύχτα κι' ἡ ψυχή του γιόμιζε ὠμορφιά . . .

Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως κἄτι τὸν στενοχωροῦσε, γιατὶ ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτὰ λουλούδια ζοῦσαν καὶ κανεὶς ἀπ' τοὺς διαβάτες δὲν στεκότανε νὰ δρέψῃ κάτι . . .

Ἔξω ἀπ' τὸ φράκτη πέρασε μιὰ νέα, τὸ πρόσωπό της ἔλαμπε σὰν αὐγή· γύρω της οἱ πεταλοῦδες τρεμοπέταγαν ὅπως γύρω ἀπὸ λευκανθισμένο θάμνο, μ' αὐτὴ κύτταξε λίγο καὶ τράβηξε πρὸς τὸν κάμπο . . .

Ὁ κηπουρὸς ἔγινε λυπημένος· τίποτα πειὰ δὲ μποροῦσε νὰ φυτέψῃ στὸν κῆπο του. Ἀλοίμονο! εἶπε, γιὰ ποιὸν καλλιέργησα ὅλ' αὐτὰ τὰ λουλούδια!

Τότε εἶδε ἕναν ἄνθρωπο χλωμὸ ποῦ στὰ μάτια του φαινότανε ὅλη ἡ ὀδύνη τῆς ζωῆς νὰ στέκεται στὸ φράχτη, στὸ πρόσωπό του γινότανε

μιὰ ἀξήγητη μεταβολὴ καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἄκουσε νὰ τὸν ψιθυρίζῃ. . . .
«Πόσο ὥραῖα εἶναι ἐδῶ ! ἡ ψυχή μου πλημμύρισε ἀπὸ δροσιά !»

ΠΟΘΟΣ

Ἕνας ποιητὴς εἶχε ἕνα παράξενο ὄνειρο. Εἶχε κυριευθῆ τόσο ἀπ' τὰ πράγματα τῆς φαντασίας ποῦ μάταια ζητοῦσε νὰ ἐκδηλώσῃ ὅτι κρατοῦσε μέσα του. Κρατοῦσε μέσα του τὸ λεπτότερο τόνο τῶν πραγμάτων, ἡ φύση τοῦχε γελάσει τὸ ποιὸ θελκτικὸ γέλοιο της. Εἶχε δῆ Φθινόπωρα κεντημένα μὲ χρυσάφι, εἶχε δεῖ σκορπισμένους καρποὺς τὶς νύχτες κάτω ἀπ' τ' ἄστρα, εἶχε δῆ πράγματα σκοτεινὰ σὰν σκαλισμένα σὲ χαλκό. Ἀκόμα τ' ὄνειρο τοῦχε ἀποκαλύψῃ ἄλλα θαύματα: ἤξερε ποῦ ἀνθίζουν λουλούδια σὰν αἷμα θάλασσας ποῦ τὸ φεγγάρι βουτάει στὰ νερὰ σὰν μεγάλο κοράλλι· ἤξερε ποῦ κοιμῶνται οἱ Νύμφες κι' ὅλες οἱ παληὲς θεότητες. Κάποτε πάλι μέσα σὲ μιὰ γαλανὴ ἀτμόσφαιρα γύρω ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἄκουγε τοὺς Τρίτωνες νὰ σφυρίζουν μὲ μεγάλα κοχύλια, ἔλεγε πῶς κυνήγησε τὴν Ἴριδα κάποτε στὴν πλαγιὰ ἑνὸς βουνοῦ καὶ φανταζότανε εἰδύλλια σὲ ἀνάγλυφες λευκὲς εἰκόνες μέσα στὴν πρωϊνὴ χλωρίδα ποὺ μοιάζει νὰ τὴ ραντίζῃ μιὰ σμαράγδινη σκόνη. Εἶχε ἕνα ὥραῖο σύνολο στὸ νοῦ του, κι' ὅταν ἔγραφε ποθοῦσε νὰ δώσῃ ὅλη τὴ μυστικὴ λάμψη ποῦ ἀποκαλύπτει τ' ἀντικείμενο, νὰ κάνῃ τὶς γραμμές του νὰ πάρουν ψυχή, νὰ ζωντανέψουν, νὰ γίνουν μιὰ ζωγραφιά. Ποθοῦσε νὰ ἐμψυχώσῃ τὸ ἄψυχο σὰν τὸν ἀρχαῖο γλύπτη τῆς Γαλάτειας, νὰ κάνῃ κἄτι ποῦ νὰ φαίνεται πειὸ πολὺ στὰ μάτια παρὰ στὸ νοῦ! Κ' ἔζησε μόνο μ' αὐτὸν τὸν πόθο.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Ἕνα παλληκάρι ποῦ ἡ δουλειά του ἤταν νὰ πηγαίνῃ τὰ πρόβατα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ καὶ νὰ κάνῃ πάντα ἕνα καλαμένιο αὐλό, ποῦ δὲν ἤξερε νὰ παίξῃ καὶ χάριζε πάντα σὲ κάποιον, καθότανε κι' ἔκανε χίλιες σκέψεις...Τὶ εἴμαστε τἄχα! ἔλεγε ζοῦμε καὶ πεθαίνουμε, ζοῦμε καὶ πεθαίνουμε, σὰν τὰ φύλλα ποῦ πατάω τώρα!

Δὲν ἤξερε πῶς ὑπάρχουν βιβλία ποῦ γράφουν γιὰ τέτοια πράγματα βιβλία γεμᾶτα διαφορότροπη σοφία, οὔτε ἤξερε ἀκόμη γιατὶ τοῦ γεννήθηκε τέτοια σκέψη... Νόμισε πῶς τὸ ξέχασε κι' ὅλας...

Μὰ τὶς μυστικὲς ὧρες ποῦ ἔβλεπε ἀπὸ μακρυὰ τὸ χωριό του νὰ χάνεται σ' ἕνα βαθὺ γαλανὸ σύννεφο τὸν ἔπιανε μιὰ ἀξήγητη στενοχώρια κι' ἔλεγε πάλι. Τὶ εἴμαστε ; τὶ εἴμαστε ; Καὶ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ σκεφτῆ τίποτ' ἄλλο. Ἔβγαινε τὶς νύχτες ποῦ σμαλτώνουν οἱ ἀστερισμοὶ τὸν οὐρανὸ σὲ χίλια συμβολικὰ σχήματα, πήγαινε στὰ κοιμισμένα νερὰ ποῦ ταξειδεύουν τ' ἄστρα σὰν σκορπισμένοι χρυσοῖ καρποί, ξα-

πλονώτανε στὰ πειὸ βαθειὰ τοῦ Δάσους κοντὰ σὲ σκοτεινὰ πολυτρίχια καὶ παράξενα μανιτάργια, ἔμπαινε μέσα σὲ σπηλιὲς κι' ἄκουγε τὸ θόρυβο τοῦ σταλαχτίτη· ἄλλοτε πάλι μέσα σὲ βαθειὰ φυλλώματα ποῦ τρεμουλιάζουν μὲ τ' ἄστρα ἔβλεπε μυστικὲς αὐγὲς νὰ φωτίζουν τὴ χλωρίδα παραμερίζοντας τὰ κλαδιά, ἀλλὰ μάταια πουθενὰ δὲν εὕρισκε τὸ μυστικὸ ποῦ ποθοῦσε.

Ἕνα βράδυ μονάχα ποῦ γύριζε μὲ τὰ πρόβατα κ' ἔβλεπε τὸν ἀστερωμένο θόλο τ' οὐρανοῦ νὰ σκεπάζῃ τὸν κάμπο, νόμισε πῶς εἶδε μιὰ μορφή, πῶς ξεχώρισε ἕνα τεράστιο πρόσωπο ἀνάμεσα στ' ἄστρα, ἕνα μαῦρο χάλκινο πρόσωπο, ποῦ εἶχε μιὰ αἰνιγματικὴ ἔκφραση, κἄτι σὰν ἀξήγητο γέλοιο, κάτι σὰν ἐπίμονη σιωπή.

Κι' ἀπὸ τότε ὅταν τὸν στενοχωρεῖ τὸ αἰώνιο ἐρώτημα του, γυρίζει πρὸς τὸν νύχτιο οὐρανὸ κ' ἀντικρύζει τὴ χάλκινη αὐτὴ μορφή, ποῦ κρατᾶ πάντα τὴν ἴδια ἔκφραση.

Τ' ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΠΗΤΙ

Ὁ Ἥλιος τ' ἀποσπερνοῦ ἔφτασε μέχρι δῶ καὶ ρίγησαν ὅλα γύρω.... Τὸ δεῖλι σέρνονται στοὺς παληοὺς ἀποσβυμένους τοίχους του, οἱ κυματισμοὶ τοῦ χρυσοῦ φωτὸς ποῦ ἀγωνίζεται καὶ σβύνει, μέσα σἕνα ζοφερὸ βράδυ ποῦ γίνεται ποιὸ ζοφερὸ ἀπ' τὴν ἄγρια βλάστηση ποῦ τὸ περιζώνει. Τότε οἱ παληὲς κάμαρες σκοτεινιάζουν κι' οἱ ἀράχνες ἀρχίζουν νὰ πλέκουν ἕνα σκοτεινὸ οὐρανὸ ποῦ τρεμουλιάζουν χίλια φανταστικὰ ἄστρα : Πόσοι νἄζησαν ἐδῶ ; ἡ ζωὴ ξανὰ περνᾶ μὲ μιὰ σειρὰ πεθαμένα πρόσωπα, τό γέλοιο τῆς μυστικῆς προσμονῆς, ἡ χλωμὴ ὄψη τῆς λύπης, ἡ πορφυρὴ χαρὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐπισκέπτη πλημυρίζει μιὰ μουσική! Μιὰ μουσικὴ ποῦ ξεσπᾶ στὸ θόρυβο ἑνὸς θριάμβου κι' ὕστερα λεπτύνεται καὶ ἀποχλωμιάζει ἀπ' ἕνα διαβατάρικο πόνο : Μὰ γύρω τίποτα δὲν ταράζει τὴ σιγή, οἱ καστανιὲς σχηματίζουν κάτω ἀπ' τὰ σκοτεινά τους φυλλώματα περιδέραια ἀπὸ λευκὰ λουλούδια ποῦ μυροπνοοῦν τὴ νύχτα, Μακρυὰ ἄπ' τὸν κάμπο φαίνεται τ' ἀγροτικὸ σπῆτι σἂν ἕνας μαῦρος ὄγκος χτισμένος ἀπὸ σκοτεινὸ γρανήτη, κι' ἐνῷ ἡ αὔρα σαλεύει τ' ἄγρια φυλλώματα στὴν ἐρημιὰ ἕνα μεγάλο πράσινο ἀστέρι ὑψώνεται καὶ μοιάζει ὅταν κυττάζει κανεὶς ἀπὸ μακρυὰ πῶς στέκεται στὴν κορφὴ ἑνὸς κυπαρισσοῦ π' ὀρθώνεται ἀλλύγιστο κάτω ἀπ' τὸν σκοτεινὸ οὐρανό.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

Δυὸ ποιηταὶ συναντήθηκαν στὴ γαλήνη ἑνὸς βραδυοῦ καὶ μιλούσανε κοντὰ στὰ φυλλώματα τῆς λίμνης ποῦ σάλευαν μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ζεφύρου ...

Τί εἶναι ζωὴ ἔλεγε ὁ ἕνας, κατάλαβες ποτὲ τεῖναι ζωή; Γιατί με-

γαλώνει ἔτσι μιὰ προωσοπικότητα σὰν τὸ δέντρο π' αὐξαίνει μὲ τὸ χρόνο καὶ τὴν τσακίζουν τόσοι πόνοι καὶ τὴ δονοῦν τόσες ἀξήγητες χαρές; Ἔτσι γιὰ νὰ διαιωνίσουμε τὴν ἀθανασία τῆς φύσεως πονοῦμε τόσο φρικτά, ὁ πόνος δὲν εἶνε ἕνα πολὺ βαθὺ μυστήριο ; Ἡ τέχνη μου μὲ βγάζει ἀπ' τὶς κακὲς σκέψεις εἶπε ὁ Ἄλλος, ἀπόψε μὲ συνεπέρνει μιὰ τέτοια ἁρμονία ποῦ κάνει ὅλο τὸ χρόνο μιὰ θεῖα στιγμὴ, μιὰ στιγμὴ ποῦ μὲ πλημυρίζει μὲς τοὺς χαρμόσυνους τόνους της. Κύτταξε αὐτὴ τὴ μεγάλη Λεῦκα ποῦ πάλλεται στὸ ζέφυρο, ἔτσι μὲ δονεῖ μιὰ μεγάλη χαρὰ καὶ τὸ τραγοῦδι μου ξεχύνεται σὰ τὸν θρὸ τῶν φύλλων στὰ σαλεμένα κλαδιά...

Ὄχι! Ὄχι! ἀπάντησε ὁ Ἄλλος ἡ σκέψη μου δὲ μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ μὲ τέτοια φάρμακα ἀπόψε κάθουμε γυμνωμένος ἀπὸ κάθε ἀλήθεια καὶ ρωτῶ τὸ πᾶν. Τί εἴμαστε; Τί εἴμαστε; Ἕνας βαθὺς πόνος μοῦ ζητάει τὴ δικαιολογία τῆς ζωῆς! Χωρίστηκαν. Τώρα ἐκεῖνος ποῦ ζοῦσε μὲ τὴν Τέχνη του κλαίει ἀπ' τὴ συγκίνηση μιᾶς λευκῆς ὠμορφιᾶς κυττάζοντας τοὺς κύκνους ποῦ κοιμῶνται στὰ νερὰ μέσα σ' ἕνα λίκνο μελίχρωμων πετραδιῶν ποὺ τοὺς ἔστρωσε τὸ φεγγάρι. Ὁ Ἄλλος νοιώθει τὸ μυαλό του νὰ φεύγῃ, κυττάζει γύρω του κι' ὅλα εἶνε σιωπηλὰ ὅπως πάντα, νομίζει πῶς ἡ γῆ φεύγει κάτω ἀπ' τὰ πόδια του μ' ἀφάνταστη γρηγοράδα. Τότε τρέχει στὴν ὄχθη τῆς λίμνης καὶ πέφτει. Ἕνα δέντρο ποῦ γέρνει στὴν ὄχθη ὀφήνει λίγα φύλλα του στὰ σαλεμένα νερά.

Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ*

Ἄς προσπαθήσουμε νὰ χαράξουμε τὴ θέση τῆς μουσικῆς μέσα στὸ δρόμο τῆς ἱστορίας .— Αὐτὴ ἡ θέση εἶνε ἀπείρως πιὸ ἀξιοσημείωτη ἀπ' ὅτι λέγεται συνήθως. Ἡ μουσικὴ ἀνεβαίνει σὲ μακρυσμένες ἐποχὲς τοῦ πολιτισμοῦ. Σὲ κείνους ποῦ τὴ θέλουν νὰ χρονολογῆται ἀπὸ χτὲς, πρέπει νὰ ὑπενθυμίσουμε τὸν Ἀριστοξένη τὸν Ταραντῖνο, ἀνάγοντα τὴν ἀρχὴ τῆς παρακμῆς τῆς μουσικῆς στὸ Σοφοκλῆ, καὶ στὸν Πλάτωνα, ποῦ μ'ένα ἀγνότερο αἴσθημα, εὕρισκε ὅτι ἀπὸ τὸν VIIο αἰῶνα κι'ἀπὸ τὶς μελωδίες τοῦ Ὀλύμπου, δὲν εἶχαν παραγάγῃ τίποτα καλό. Ἀπὸ αἰῶνα σὲ αἰῶνα ἐπανάλαβαν ὅτι ἡ μουσικὴ εἶχε φτάσει τὴν ἀκμή της, κι' ὅτι δὲν τῆς ὑπολειπόταν πιὰ παρὰ νὰ παρακμάσῃ. Δὲν ὑπάρχουν ἐποχὲς ποῦ νὰ μὴν ὑπῆρξαν μουσικές. Δὲν ὑπάρχουν πολιτισμένοι λαοὶ ποῦ νὰ μὴν ὑπῆρξαν μουσικοὶ, σὲ κάποιο σημεῖο τῆς ἱστορίας τους, κι' αὐτοὶ ποῦ συνηθήσαμε νὰν τοὺς θεωροῦμε ὅτι εἶχανε τὴ λιγώτερη κλίση γιὰ τὴ μουσικὴ : ἡ Ἀγγλία, ἐπὶ παραδείγματι, ποῦ ὑπῆρξε μεγάλος μουσικὸς λαὸς ἴσαμε τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1688.

Ὑπάρχουν ἱστορικὲς περιστάσεις πιὸ εὐνοϊκὲς ἀπὸ ἄλλες στὴν ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς;— Θὰ φαινότανε φυσικὸ, ἀπὸ ὡρισμένες ἀπόψεις ὅτι ἡ μουσικὴ ἄνθηση συνέπεσε μὲ τὴν παρακμὴ τῶν ἄλλων τεχνῶν, κι' ἀκόμα μὲ τὶς δυστυχίες μιανῆς χώρας. Τὰ παραδείγματα ποῦ σημειώσαμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐπιδρομῶν, καὶ τοῦ XVIIου ἰταλικοῦ ἢ γερμανικοῦ αἰῶνα, θὰν τὤκαναν σχεδὸν πιστευτό. Καὶ θὰ φαινότανε ἀρκετὰ λογικὸ, ἐκ πρώτης ὄψεως, πῶς ἔτσι εἶνε, ἀφοῦ ἡ μουσικὴ εἶνε ἕνα ἀτομικὸ κατασκεύασμα ποῦ δὲν ἀπαιτεῖ, γιὰ νὰ ὑπάρξῃ, τίποτα περσότερο ἀπὸ μιὰ ψυχὴ καὶ μιὰ φωνή. Ἕνας δυστυχὴς, τριγυρισμένος ἀπὸ ἀθλιότητες καὶ ἐρείπια, μέσα στὴ φυλακὴ, ἀπομονωμένος ἀπὸ τὸ λοιπὸ κόσμο, μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα μουσικὸ ἢ ποιητικὸ ἀριστούργημα.

Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε παρὰ μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς μουσικῆς. Ἡ μουσικὴ, ποῦ εἶνε μιὰ ἀτομικὴ τέχνη, μπορεῖ νἆναι ἐπίσης καὶ κοινωνικὴ τέχνη· μπορεῖ νἆναι κόρη τῆς κατάνυξης καὶ τοῦ πόνου. ἀλλὰ μπορεῖ ἐπίσης νἆναι κόρη τῆς χαρᾶς καὶ αὐτῆς ἀκόμα τῆς ἐλαφρότητας. Συμμορφώνεται μὲ τοὺς χαρακτῆρες ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν· καὶ ὅταν γνωρίζει κανεὶς τὴν ἱστορία της καὶ τὶς διάφορες φόρμες ποῦ πῆρε μέσα στοὺς αἰῶνες, δὲν ἐκπλήσσεται πιὰ γιὰ τὴν ἀντιλογία ποῦ βασιλεύει στοὺς ὁρισμοὺς ποῦ ἔδωσαν γι' αὐτὴν οἱ αἰσθητικοί. Ὁ ἕνας τὴν ὀνομάζει ἀρχιτεκτονικὴν ἐν κινήσει, ὁ ἄλλος ποιητικὴ ψυχολογία. Ὁ ἕνας

* Ἡ ἀρχὴ στὸ προηγούμενο τεῦχος.

βλέπει σ' αὐτὴν μιὰ τέχνη ὅλως πλαστικὴ καὶ θετική· ὁ ἄλλος, μιὰ τέχνη ἁγνῆς ἰδανικῆς ἔκφρασης. Γιὰ τὸν ἄλφα θεωρητικό, ἡ μελωδία εἶνε ἡ οὐσία τῆς μουσικῆς· γιὰ τὸν βῆτα, εἶνε ἡ ἁρμονία.— Καὶ πράγματι, ὅλα αὐτὰ εἶνε ἀληθινά, κι' ὅλοι ἔχουν δίκηο. Ἡ ἱστορία εἶνε τέλος ἐκείνη ποῦ κάνει ὄχι νὰ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς γιὰ ὅλα, — πολὺ ἀπέχει,— ἀλλὰ νὰ πιστεύῃ μονομερῶς σὲ ὅλα, νὰ ὑποβάλλῃ τὶς γενικὲς θεωρίες σὲ κρίσεις ποῦ εἶνε ἀληθινὲς γιὰ ἕνα ἄθροισμα γεγονότων καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ τῆς ἱστορίας, σὲ κλάσματα τῆς ἀλήθειας. Καὶ εἶνε τελείως ἀληθινό, εἶνε ἐξ ἴσου ἀληθινὸ νὰ ὀνομάζῃ κανεὶς τὴ μουσικὴ μόλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα ποῦ τῆς δίνουν· εἶνε ἀρχιτεκτονικὴ ἤχων σὲ ὡρισμένους αἰῶνες ἀρχιτεκτονικῆς καὶ σὲ λαοὺς ἀρχιτέκτονες, ἄν μπορῶ νὰ πῶ, ὅπως στοὺς Φραγκο-Φλαμανδοὺς τοῦ XVου καὶ τοῦ XVIου αἰῶνα. Εἶνε σχέδιο, γραμμή, μελωδία, πλαστικὸ κάλλος, στοὺς λαοὺς ποὺ ἔχουν τὸ αἴσθημα καὶ τὴ λατρεία τῆς φόρμας, στοὺς λαοὺς ποῦναι ζωγράφοι καὶ γλύπτες, ὅπως οἱ Ἰταλοί. Εἶνε ἐσωτερικὴ ποίηση, λυρικὴ διάχυση, φιλοσοφικὸς στοχασμός, σὲ λαοὺς ποιητὲς καὶ φιλοσόφους, ὅπως οἱ Γερμανοί. Προσαρμόζεται σόλους τοὺς ὅρους τῆς κοινωνίας. Εἶνε τέχνη φιλοφρονητικῆς καὶ ποιητικῆς αὐλῆς, ὑπὸ τὸν Φραγκίσκον Ιο καὶ τὸν Κάρολο IXο — εἶνε τέχνη πίστης καὶ ἀγῶνα, μὲ τὴ Μεταρρύθμιση·— τέχνη ἐπίδειξης καὶ ἡγεμονικῆς ἀλαζονείας, ὑπὸ τὸν Λουδοβίκο XIVο — τέχνη τοῦ σαλονιοῦ, κατὰ τὸν XVIIIο αἰῶνα·— γίνεται στὶς παραμονὲς τῆς Ἀναγέννησης, ἡ λυρικὴ ἔκφραση τῶν ἐπαναστατικῶν προσωπικοτήτων·— θὰ εἶνε ἡ φωνὴ τῶν δημοκρατικῶν κοινωνιῶν τοῦ μέλλοντος, ὅπως ὑπῆρξε ἡ φωνὴ τῶν ἀριστοκρατικῶν κοινωνιῶν τοῦ παρελθόντος. Κανένας τύπος δὲν τὴν περικλείνει. Εἶνε τὸ τραγοῦδι τῶν αἰώνων καὶ τὸ ἄνθος τῆς ἱστορίας· φυτρώνει ἀπάνω στὸν πόνο ὅπως κι' ἀπάνω στὴ χαρὰ τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἶνε γνωστὴ ἡ ἀπέραντη θέση τῆς μουσικῆς στοὺς ἀρχαίους πολιτισμούς. Τὴ μαρτυροῦν οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἀπὸ τὸ ρόλο ποῦ τῆς ἀπέδιδαν στὴν παιδεία, ἀπὸ τὶς στενὲς της σχέσεις μὲ τὶς ἄλλες τέχνες, τὶς ἐπιστῆμες, τὴ φιλολογία, καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὸ δρᾶμα. Ὕμνοι ποῦ ψάλουνταν καὶ χορεύουνταν ἀπόναν ὁλόκληρο λαό, διονυσιακοὶ διθύραμβοι, τραγωδίες καὶ κωμωδίες ὅλο μουσικὴ, — ἡ μουσικὴ περιβάλλει ὅλες τὶς φιλολογικὲς φόρμες, εἶνε παντοῦ, ἐκτείνεται ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Εἶνε ἕνας κόσμος ποῦ δὲν ἔπαψε νὰ ἐξελίσσεται, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξέλιξη δὲν παρουσιάζει λιγώτερη ποικιλία στὶς φόρμες καὶ στὰ στὺλ, ἀπὸ τὴ νεώτερη μουσική μας. Λίγο κατ' ὀλίγο, ἡ ἁγνὴ μουσικὴ, ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ, πῆρε μιὰ θέση ὑπερβολικὴ σχεδὸν

στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Πῆρε ὅλη της τὴ λάμψη στὴν αὐλὴ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς : ὁ Νέρων, ὁ Τίτος, ὁ Ἀδριανὸς, ὁ Καρακάλλας, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Αὐστηρὸς, ὁ Γορδιανὸς III, ὁ Κάρινος, ὁ Νουμεριανὸς, ἦταν μανιώδεις μουσικοὶ, καὶ μάλιστα συνθέτες καὶ βιρτουόζοι ἀξιοσημείωτοι.

Ὁ Χριστιανισμὸς στὶς ἀρχές του μεταχειρίστηκε στὴν ὑπηρεσία του αὐτὴ τὴ δύναμη τῆς μουσικῆς· τὴ μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὶς καρδιές. Ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος «σαγήνευε, λέει, τὸ λαὸ μὲ τὴ μελωδικὴ νοητεία τῶν ὕμνων του»· καὶ εἶνε γνωστὸ ὅτι, ἀπ' ὅλη τὴν καλλιτεχνικὴ κληρονομία τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου, ἡ μουσικὴ εἶνε ἡ μόνη τέχνη ποῦ ὄχι μόνο διατηρήθηκε ἀνέπαφη, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐπιδρομῶν, ἀλλὰ ποῦ ξανάκμασε πιὸ ρωμαλέα.— Στοὺς αἰῶνες ποῦ ἀκολούθησαν, κατὰ τὴν κελτορωμαϊκὴ καὶ γοτθικὴ ἐποχὴ, ἡ μουσικὴ ἐφύλαξε τὴν ἐξέχουσα θέση της. Ὁ Saint Thomas d' Aquin ἔλεγε «πῶς κατεῖχε τὴν πρώτη θέση μεταξὺ τῶν ἑπτὰ ἐλευθέρων τεχνῶν, καὶ ὅτι ἦταν ἡ εὐγενικώτερη ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἐπιστῆμες». Διδασκότανε παντοῦ. Στὴ Chartres, ἀπὸ τὸ XIο, μέχρι τὸ XIVον αἰῶνα, ἄκμασε μιὰ μεγάλη σχολὴ μουσικῆς, θεωρητικὴ καὶ πρακτική. Στὸ πανεπιστήμιο τῆς Τουλούζας, ὑπῆρχε ἕδρα μουσικῆς, κατὰ τὸν XIIIο αἰῶνα. Στὸ Παρίσι, κέντρον τοῦ μουσικοῦ κόσμου, κατὰ τὸ XIIIο καὶ XIVο αἰῶνα, συγκαταλέγουν στὸν πίνακα τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τὰ ὀνόματα τῶν πιὸ ξακουστῶν θεωρητικῶν τῆς μουσικῆς, ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἡ μουσικὴ ἀποτελοῦσε μέρος τοῦ quadrivium, μὲ τὴν ἀριθμητικὴ, τὴ γεωγραφία, καὶ τὴν ἀστρονομία. Γιατί τότε ἦταν ἔργο ἐπιστήμης καὶ λογικῆς, ἢ ἰσχυρίζουνταν πῶς εἶνε. Μιὰ λέξη τοῦ Jérôme de Moravie, στὸ τέλος τοῦ XIIIου αἰῶνα, δείχνει ἀρκετὰ κατὰ τί διέφερε ἡ αἰσθητικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπὸ τὴ δική μας. «Τὸ κύριο ἐμπόδιο γιὰ νὰ κάνῃ κανεὶς καλλὲς νότες, εἶνε ἡ θλίψη τῆς καρδιᾶς.» Τί νἄλεγε ὁ δικός μας Μπετόβεν; Καὶ τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ ὅτι γιὰ τοὺς καλλιτέχνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ ἀτομικὸ αἴσθημα φαινότανε ἐμπόδιο μᾶλλον παρὰ ἐλατήριο γιὰ τὴν τέχνη ; Γιατί ἡ μουσικὴ ἦταν γι' αὐτοὺς, μιὰ ἀπρόσωπη τέχνη, ποῦ ἀπαιτοῦσε ὅλη τὴν ἠρεμία ἑνὸς καλοζυγιασμένου λογικοῦ. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ποῦ ἦταν πιὸ σχολαστική. Ἐκτὸς τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ Πυθαγόρα, ποῦ μεταβιβάστηκε στὸ μεσαιῶνα ἀπὸ τὸν Boèce, ὑπῆρχαν πολλοὶ λόγοι γι' αὐτὸ τὸ μουσικὸ διανοητισμό : λόγοι πνευματικοὶ, στηριζόμενοι στὸ πνεῦμα μιᾶς ἐποχῆς ποῦ ἦταν πραγματικὰ πιὸ λογικιστικὴ παρὰ μυστικὴ, καὶ πιὸ σκεπτικιστικὴ παρὰ λυρική·— λόγοι κοινωνικοὶ, στηριζόμενοι στὴ συνήθη κοι-

νωνία τῶν σκέψεων καὶ τῶν δυνάμεων, ποῦ φύλαγε καθενὸς τὴ σκέψη, ὅσο πρωτότυπη καὶ νᾶταν, μέσα στὴ θήκη τῆς κοινῆς σκέψης, ὅπως σ' αὐτὰ τὰ Motets, ὅπου διάφορα τραγούδια, ἀπάνω σὲ διαφορετικὰ λόγια ἤτανε δεμένα μαζύ, στραβὰ - κουτσά, στὸ ἴδιο δεμάτι — τέλος λόγοι τεχνικοί, στηριζόμενοι στὴ μεγάλη ὑλικὴ ἐργασία ποῦ ἔπρεπε νὰ συντελεσθῇ γιὰ νὰ ξεδιαλύνῃ ἡ ἄμορφη μάζα τῆς μοντέρνας πολυφωνίας ποῦ ἔπλαθαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γιὰ νὰ κάνουν τὸ πρόπλασμα τοῦ ἀγάλματος, προτοῦ βάλουν μέσα τὴ ζωὴ καὶ τὴ σκέψη.— Σαὐτὴ τὴ σχολαστικὴ τέχνη ἀντιτίθεται, πολὺ ἐγκαίρως, ἡ ἐξαίρετη τέχνη τῆς ἱπποτικῆς ποίησης, μὲ τὸν ἐρωτικὸ λυρισμό της, μὲ τὴ γεμάτη φωτιὰ, καὶ ἐξευγενισμένη ζωή της, μὲ τὸ καθάριο λαϊκό της αἴσθημα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ XIVου αἰῶνα, μιὰ πνοὴ προερχόμενη ἀπὸ τὴν Προβηγκία, μιὰ πρώτη προδρομικὴ πνοὴ τῆς Ἀναγέννησης γίνεται αἰσθητὴ στὴν Ἰταλία. Χαράζει κιόλας ἡ αὐγὴ στοὺς Φλωρεντίνους συνθέτες τῶν Μαντριγκάλ, τῶν Cascie, καὶ τῶν Ballate, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Dante, τοῦ Petrarque καὶ τοῦ Giotto. Ἀπὸ τὴ Φλωρεντία καὶ τὸ Παρίσι, ἡ νέα τέχνη ars nova, ξαπλώνεται στὴν Εὐρώπη, καὶ παράγει, στὴν ἀρχὴ τοῦ XVου αἰῶνα, αὐτὴ τὴν πλούσια συγκομιδὴ τῆς ἀκομπανιὲ φωνητικῆς μουσικῆς, ποῦ μόλις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ξανανακαλύπτουν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, προερχόμενο ἀπὸ τὴν κοσμικὴ μουσική, εἰσχωρεῖ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσική. Καὶ στὸ τέλος τοῦ XVου αἰῶνα, παρατηρεῖται, μιὰ λάμψη μουσικῆς, ἴση μὲ τὴ λαμπρότητα τῶν ἄλλων τεχνῶν σ' αὐτὴ τὴν ἀξιομακάριστη ἐποχή. Ἡ μουσικὴ φιλολογία τῆς Ἀναγέννησης, εἶνε γεμάτη ἀπόνα πλοῦτος, ἀνάλογο τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἴσως, στὴν ἱστορία. Ἡ φλαμανδικὴ ὑπεροχὴ ποῦ παρατηρήθηκε τόσο στὴ ζωγραφική, ἀποδείχτηκε ἀκόμα περσότερο στὴ μουσική. Οἱ φλαμανδοὶ κοντραπουντίστες ἐπικρατήσανε στὴν Εὐρώπη· ὑπῆρξαν οἱ μουσικοδιδάσκαλοι ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν. Γάλλοι καὶ Φλαμανδοὶ ἐπεβλήθηκαν στὴ Γερμανία, στὴν Ἰταλία, στὴ Ρώμη. Τὰ ἔργα τους εἶνε περίλαμπρες ἀρχιτεκτονικὲς ἤχων, μὲ γραμμὲς καὶ ρυθμούς, ποῦ βρίθουν ἀπὸ ἄφθονο κάλλος, πιὸ θετικὸ στὴν ἀρχή, παρὰ ἐκφραστικό. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ XVου αἰῶνα, ὁ ἀτομισμός, ποῦ εἶχε γίνει αἰσθητὸς στὶς ἄλλες τέχνες, ξυπνάει παντοῦ στὴ μουσική· τὸ προσωπικὸ αἴσθημα ἀπολυτρώνεται. ξαναγυρίζουν στὴ φύση. Ὁ Glareau γράφει γιὰ τὸν Josquin: «Κανεὶς δὲν ἀπέδωσε καλύτερα στὴ μουσικὴ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς.» (affectus animi in cantu). Καὶ ὁ Vincenzo Galilei ἀποκαλεῖ τὸν Palestrina «αὐτὸς ὁ μεγάλος μιμητὴς τῆς φύσεως» (quel grand imitatore della natura).

Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτήριζε, στὰ μάτια τῶν συγχρόνων, τὴ μουσικὴ Ἀναγέννηση τοῦ XVIου αἰῶνα, εἶνε ἡ μίμηση τῆς φύσης, καὶ ἡ ἔκφραση τῶν παθῶν· τέτοια τοὺς φαίνονταν πῶς εἶνε ἡ διακριτικὴ γραμμὴ αὐτῆς τῆς τέχνης. Δὲν μᾶς κάνει πιὰ τὴν ἴδια ἐντύπωση : γιατί, ἀπὸ τότε, αὐτὴ ἡ τάση τῆς μουσικῆς στὴν πνευματικὴ ἀλήθεια δὲν ἔπαψε νὰ ἐπιδιώκεται καὶ νὰ τελειοποιῆται. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ μᾶς γεμίζει ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τὴν τέχνη αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, εἶνε τὸ κάλλος τῆς φόρμας, ποῦ κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ περάσῃ, οὔτε ἴσως νὰ φτάσῃ, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς σελίδες τοῦ Haendel ἢ τοῦ Mozart. Αἰῶνας ἀπόλυτου κάλλους : ἄκμαζε παντοῦ, ἀνακατωμένο σόλες τὶς μορφὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἑνωμένο μόλες τὶς τέχνες· ποτὲ ἡ ποίηση κι' ἡ μουσικὴ δὲν ὑπῆρξαν στενώτερα συζευγμένες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Καρόλου IX· τότε ὁ Dorat, ὁ Jodelle καὶ ὁ Belleau τὴν τραγουδοῦσαν. ὁ Ronsard, ποῦ τὴν ἔλεγε «ὑστερογέννητη ἀδελφὴ τῆς ποίησης», ἔλεγε ὅτι «δίχως τὴ μουσικὴ ἡ ποίηση ἦταν σχεδὸν ἄχαρη, ὅπως ἡ μουσικὴ δίχως τὴ μελωδία τῶν στίχων ἄψυχη καὶ νεκρή·» ὁ Baïf ἵδρυε μίαν Ἀκαδημία ποίησης καὶ μουσικῆς, καὶ δουλεύοντας νὰ δημιουργήσῃ στὴ Γαλλία μιὰ γλῶσσα καινωμένη γιὰ νὰ τραγουδιέται, ἔδινε τὰ πρότυπα στὴ μετρικὴ τῶν στίχων του κατὰ τὸν τρόπο τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων : θησαυρὸς τοῦ ὁποίου οἱ σύγχρονοι ποιητὲς καὶ μουσικοὶ δὲν ὑποπτεύουνται ἀκόμα τὴ γόνιμη ἔξαρση. Ποτὲ ἡ Γαλλία δὲν ὑπῆρξε τόσο βαθειὰ μουσική: ἡ μουσικὴ δὲν ἦτανε προίκισμα μιᾶς τάξης, ἀλλ' ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους: εὐγένεια, πνευματικὴ ἐκλεκτικότητα, ἀστοί, λαός, καθολικὴ ἐκκλησία, ἐκκλησίες διαμαρτυρόμενες. Τὸ ἴδιο ξεχείλισμα μουσικοῦ χυμοῦ γίνεται αἰσθητὸ στὴν Ἀγγλία τοῦ Ἑρίκου VIIIου καὶ τῆς Ἐλισάβετ, στὴ Γερμανία τοῦ Λουθήρου, στὴ Γενεύη τοῦ Καλβίνου, στὴ Ρώμη τοῦ Λέοντος Χου. Ἡ μουσικὴ ἦταν ὁ τελευταῖος κλάδος τῆς Ἀναγέννησης, ὁ εὐρύτερος ἴσως· ἐκάλυψε ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Ἡ ὅσο τὸ δυνατὸν σαφέστερη ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων, στὴ μουσική, ἀφοῦ δοκιμάστηκε μὲ μιὰ σειρὰ ζωγραφικῶν καὶ περιγραφικῶν μ α ν τ ρ ι γ κ ὰ λ, κατέληξε στὴν Ἰταλία, στὴ δημιουργία τῆς μουσικῆς τραγωδίας. Ἡ ἐπίδραση τῆς ἀρχαιότητος μεσολάβησε στὴ γέννηση τῆς ὄπερας, ὅπως στὸ σχηματισμὸ καὶ στὴν ἐξέλιξη τῶν ἄλλων ἰταλικῶν τεχνῶν. Ἡ ὄπερα, στὴ σκέψη ἐκείνων ποῦ τὴν ἵδρυσαν, ἦτανε μιὰ ἀνάσταση τῆς ἀρχαίας τραγωδίας· ἦτανε λοιπὸν ἕνα φιλολογικὸ γένος, ὅσο καὶ μουσικό· καὶ πράγματι, ἀφοῦ μάλιστα ἔπεσαν στὴ λήθη ἡ δραματικὲς ἀρχὲς τῶν πρώτων Φλωρεντινῶν διδασκάλων, ἀφοῦ μάλιστα ἡ μουσικὴ ἔσπασε πρὸς ὄφελός της, τοὺς δεσμοὺς ποῦ τὴ συνέδεαν μὲ τὴν

ποίηση, ἡ ὅπερα ἐξακολούθησε νὰ ἐξασκῇ μιὰν ἐπίδραση, ποῦ ἴσως ἀκόμα δὲ διευκρίνησαν, ἐπὶ τοῦ θεατρικοῦ πνεύματος, ἰδίως ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ XVIIου αἰῶνα. Θᾶταν ἄδικο νὰ παρείδῃ κανεὶς, σὰν ἀσήμαντο φαινόμενο, τὸ θρίαμβο τῆς ὅπερας σόλη τὴν Εὐρώπη, καὶ τοὺς νοσηροὺς ἐνθουσιασμοὺς ποῦ διήγειρε. Μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς δίχως αὐτὴ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνα. δὲ θᾶβλεπε κανεὶς σαὐτὸν παρὰ τὴ θεωρητικὴ ἄποψη. Σὲ κανένα μέρος δὲν ἀγγίζει κανεὶς καλύτερα ἀπ' αὐτὴ τὸ βάθος τῆς ἡδυπάθειας τῆς ἐποχῆς, τὴ φιλήδονη φαντασία της, τὸν αἰσθηματικὸ ὑλισμό της, κι' ἀκόμα, ἂν τολμῶ νὰ πῶ, τὰ ἑτοιμόροπα βάθρα στὰ ὁποῖα στηρίζουνταν ἡ λογικὴ, ἡ θέληση, ἡ σεμνότητα τῆς γαλλικῆς κοινωνίας τοῦ μεγάλου αἰῶνα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ, ἐξ ἀντιθέτου, στὴ γερμανικὴ μουσικὴ, τὸ πνεῦμα τῆς Μεταρρύθμισης πέταγε ρίζες στερεὲς καὶ βαθειές. Ἡ ἀγγλικὴ μουσικὴ λάμπει καὶ σβύνει, μετὰ τὴν ἔξωση τῶν Στούαρτ καὶ τὴ νίκη τοῦ πουριτανικοῦ πνεύματος. Ἡ σκέψη τῆς Ἰταλίας ἀποχαυνώνεται στὸ τέλος τοῦ αἰῶνα, μέσα στὴ θρησκευτικὴ προσήλωση τῆς θαυμαστῆς καὶ κενῆς φόρμας.

Κατὰ τὸ XVIIIο αἰῶνα, ἡ ἰταλικὴ μουσικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ καθρεφτίζει τὴν εὐμάρεια τὴν τερπνότητα καὶ τὸ μηδὲν τῆς ζωῆς. Στὴ Γερμανία, ἡ πηγὲς τῶν ἐσωτερικῶν ἁρμονιῶν, συσωρευμένες ἀπὸ ἕναν αἰῶνα, ἀρχίζουν νὰ ξεχύνουνται σαὐτοὺς τοὺς δυνατοὺς ποταμούς : τὸν Haendel καὶ τὸν J. S. Bach. Ἡ Γαλλία δουλεύει νὰ ἱδρύσῃ τὸ μουσικὸ θέατρο, ποῦ χάραξαν οἱ Φλωρεντῖνοι καὶ ὁ Lully, τὴ μεγάλη τραγικὴ τέχνη, μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος. Τὸ Παρίσι εἶνε τὸ ἐργαστήριο ποῦ συνεταιρίζουνται καὶ ἀμιλλῶνται ἡ προσπάθειες τῶν μεγαλύτερων δραματικῶν μουσουργῶν τῆς Εὐρώπης, Γάλλων, Ἰταλῶν, Γερμανῶν καὶ Βέλγων, γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὸ στὺλ τῆς τραγωδίας καὶ τῆς λυρικῆς κωμωδίας. Ὅλη ἡ γαλλικὴ κοινωνία λαβαίνει μέρος μὲ πάθος σαὐτοὺς τοὺς γόνιμους ἀγῶνες, ποῦ χάραξαν τὸ δρόμο στοὺς μουσικοὺς ἐπαναστάτες τοῦ XIXου αἰῶνα. Τὸ ἄνθος τῆς Γερμανικῆς καὶ Ἰταλικῆς μεγαλοφυΐας τοῦ XVIIIου αἰῶνα βρίσκεται ἴσως στοὺς μουσικούς τους. Ἡ Γαλλία πιὸ γόνιμη στὶς ἄλλες τέχνες, παρὰ στὴ μουσικὴ, φτάνει, ὡστόσο, νομίζω, τὸ ἀνώτερο σημεῖο σαὐτή· γιατί δὲ βλέπω, ἀνάμεσα στοὺς ὡραίους ζωγράφους καὶ γλύπτες τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου XVου μιὰ μεγαλοφυΐα ποῦ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Rameau. Ὁ Rameau ἦταν κάτι περσότερο ἀπὸ διάδοχος τοῦ Lully· ἵδρυσε τὴ Γαλλικὴ μουσικὴ καὶ δραματικὴ τέχνη, ἀπάνω στὴν ἁρμονικὴ τέχνη ποῦ δημιούργησε, συγχρόνως, καὶ στὴν παρατήρηση τῆς

φύσης. Τέλος, ὅλο τὸ γαλλικὸ θέατρο τοῦ XVIIIου αἰῶνα, ὁλόκληρο τὸ θέατρο ὅλης τῆς Εὐρώπης, σβύνεται μπροστὰ στὰ ἔργα τοῦ Gluck, ποῦ δὲν εἶνε μόνο ἀριστουργήματα μουσικῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴ γνώμη μου, τὰ ἀριστουργήματα τῆς γαλλικῆς τραγωδίας τοῦ XVIIIου αἰῶνα.

Στὸ τέλος τοῦ αἰῶνα, ἡ μουσικὴ ἐκφράζει τὸ ξύπνημα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀτομισμοῦ ποῦ συγκλόνισε τὸν κόσμο. Ἡ τεράστια αὔξηση τῆς ἐκφραστικῆς της δύναμης, χάρις στὶς προσπάθειες τῶν Γάλλων καὶ Γερμανῶν μαὶτρ, καὶ στὴν ἐξαφνικὴ ἐξέλιξη τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς — ἰδίως χάρις στὴ σχολὴ τοῦ Mannheim, ποῦ ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ λίκνα τοῦ νέου ὀργανικοῦ ὕφους — ἔθετε στὴ διάθεσή της ἕνα ὄργανο ἄνισου πλούτου, καὶ ποῦ ἐπὶ πλέον ἦταν ἀκόμα σχεδὸν καινούργιο. Σὲ τριάντα χρόνια, ἡ συμφωνία τῆς ὀρχήστρας καὶ ἡ musique de chambre παρήγαγαν τὰριστουργήματά τους. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος ποῦ πέθαινε, βρῆκε τὸ τελευταῖο πορτραῖτο του, τὸ πιὸ τέλειο ἴσως, μὲ τὸν Haydn καὶ τὸν Mozart. Καὶ νὰ ἡ Ἐπανάσταση, ποῦ ἀφοῦ δοκιμάστηκε στοὺς γάλλους μουσικοὺς τῆς Ἐθνοσυνέλευσης· Gossec, Méhul, Lesueur καὶ Cherubini, βρῆκε τὴν ἡρωϊκότερη φωνή της στὸν Beethoven: τὸν Μπετόβεν, τὸν μεγαλύτερο ποιητὴ τῆς Ἐπανάστασης καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, αὐτὸν ποῦ ἐξέφρασε παθητικώτερα ὅλες τὶς θύελλες τῶν Ναπολεόντιων χρόνων, τὶς ἀγωνίες, τὶς ταραχὲς, τὰ πολεμικὰ μένη, τὶς ἔξαλλες παραφορὲς τῆς ἐλεύτερης ψυχῆς.

Τέλος κυλλοῦν αὐτὰ τὰ κύματα τῆς ρωμαντικῆς ποίησης, τὰ τραγούδια τοῦ Βέμπερ, τοῦ Σούμπερτ, τοῦ Σοπὲν, τοῦ Μέντελσων, τοῦ Σοῦμαν, τοῦ Μπερλιὸζ, αὐτῶν τῶν μεγάλων λυρικῶν τῆς μουσικῆς, ποιητῶν τῶν ἐφηβικῶν ρεμβασμῶν μιᾶς νέας ἐποχῆς ποῦ φαίνεται πῶς ξυπνάει στὸ φῶς, καὶ ποῦ δονεῖται ἀπὸ μιὰ πρωτόγνωρη θέρμη. Ἡ ἀρχαῖα Ἰταλία, ὀκνηρὴ καὶ φιλήδονη, ἀφήνει τὸ τελευταῖο της τραγοῦδι μὲ τὸν Ροσσίνι καὶ τὸν Μπελλίνι· ἡ νέα Ἰταλία, τὸ τραχὺ καὶ θορυβῶδες Πιεμόντο, κάνει τὴν ἐμφάνισή της μὲ τὸν Βέρντι, τραγουδιστὴ τῶν ἀγώνων τοῦ Risorgimento. Ἡ Γερμανία, κυοφορῶντας μιὰν αὐτοκρατορία ἐπὶ δύο αἰῶνες, βρίσκει μὲ τὴ νίκη τὴ μεγαλοφυΐα ποῦ τὴν ἐνσαρκώνει, τὴν ἀπέραντη προσωπικότητα τοῦ Βάγκνερ, τὸ μεγαλόστομο κήρυκα ποῦ ἐξυμνεῖ τὴ στρατοκρατικὴ καὶ μυστικὴ αὐτοκρατορία, τὸ δεσποτικὸ καὶ ἐπικίνδυνο κυρίαρχο ποῦ ὁδηγεῖ τὸν ἀδάμαστο ρωμαντισμὸ τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ Μπερλιὸζ, τὴν τραγωδία τοῦ αἰῶνα, στὰ πόδια τοῦ Σταυροῦ, στὸ μυστικισμὸ τοῦ Πάρσιφαλ. Τὸ μυστικιστικὸ ρεῦμα ξαπλώνεται ὕστερα ἀπ' αὐτὸν σόλη τὴν Εὐρώπη, μὲ τὸν Φράνκ καὶ τοὺς μαθητές του, μὲ τοὺς καὶ Βέλγους μαίτρ τοῦ ὀρατορίου, μὲ τὴν ἐπιστροφὴ στὸ παλαιὸ,

στὴ Παλεστρίνεια τέχνη καὶ στὸν Μπάχ. Καὶ ἐνῷ ἕνα μέρος τῆς σύγχρονης μουσικῆς μεταχειρίζεται τὸ θαυμάσιο ὄργανο, τελειοποιημένο ἀπὸ τὶς μεγαλοφυΐες τοῦ XIXου αἰῶνα, γιὰ νὰ ζωγραφίση τὴ λεπτὴ ψυχὴ μιᾶς κοινωνίας ἐκλεπτισμένης ἴσα μὲ τὴν παρακμή, ἕνα λαϊκὸ κίνημα ἀρχίζει νὰ διαγράφεται, ζητῶντας νὰ δροσίση τὴν τέχνη στὴν πηγὴ τῶν λαϊκῶν μελωδιῶν, νὰ ἑρμηνεύση στὴ μουσικὴ τὰ λαϊκὰ αἰσθήματα, — ἀπὸ τὸν Bizet ἴσα με τὸν Moussorgsky, γιὰ νὰ μὴν ὀνομάσω τοὺς πιὸ τελευταίους. Κίνημα συνεσταλμένο ἀκόμα καὶ λίγο ἀβέβαιο, ἀλλὰ ποῦ θὰν τὸ δοῦμε νὰ μεγαλώνη, ἐλπίζω, μὲ τὸν κόσμο ποῦ ἐκφράζει.

Ἂς μοῦ συγχωρέσουν αὐτὸ τὸ λίγο χονδροειδὲς σκίτσο. Προσπάθησα μόνο νὰ δώσω τὴν πανοραματικὴ ἄποψη αὐτῆς τῆς πλατειᾶς ἱστορίας, δείχνοντας πόσο στενὰ εἶνε ἀνακατωμένη ἡ μουσικὴ, μὲ τὸ ὑπόλοιπο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Τὸ θέαμα αὐτῆς τῆς αἰωνίας ἄνθησης τῆς μουσικῆς εἶνε ἕνα πνευματικὸ εὐεργέτημα. Εἶνε μιὰ ἀνάπαυση στὸ μέσο τῆς παγκόσμιας ταραχῆς. Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἱστορία εἶνε μιὰ πάλη χωρὶς τέλος, μιὰ ὤθηση τῆς ἀνθρωπότητας σὲ μιὰ πρόοδο, ποῦ τίθεται διαρκῶς σ' ἀμφιβολία, σταματᾷ σὲ κάθε βῆμα, ἀνακτᾶται σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ, μὲ μιὰ τρομαχτικὴ λύσσα. Ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ, ὅμως, ἱστορία ἀπορρέει ἕνας χαρακτῆρας σφρίγους καὶ εἰρήνης. Ἡ πρόοδος δὲν ὑπάρχει ἐδῶ. Ὅσο μακρυὰ κι' ἂν κυττάξουμε πίσω μας, ἡ τελειότης ἔχει ἤδη φταστῆ· καὶ θᾶταν πολὺ παράλογος ἐκεῖνος ποῦ θὰ νόμιζε πῶς ἡ προσπάθειες τῶν αἰώνων μπόρεσαν νὰ προσεγγίσουν τὸν ἄνθρωπο μιὰ γραμμὴ πλησιέστερα στὸ κάλλος, ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο καὶ τὸν Παλεστρίνα !

Σαὐτὸ δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ λυπηρὸ καὶ ταπεινωτικὸ γιὰ τὸ πνεῦμα: ἀπ' ἐναντίας. Ἡ τέχνη εἶνε τὸ ὄνειρο τῆς ἀνθρωπότητος, ὄνειρο φωτὸς, ἐλευθερίας, γαλήνης δύναμης. Τὸ ὄνειρο αὐτὸ δὲν διακόπτεται ποτέ· καὶ δὲν ἔχουμε κανένα φόβο γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἀνησυχία μας ἢ ἡ ἀλαζονεία μας θᾶθελαν πολλὲς φορὲς νὰ μᾶς πείσουν ὅτι φτάσαμε στὴν κορυφὴ τῆς τέχνης καὶ στὴν παραμονὴ τῆς παρακμῆς. Αὐτὸ συμβαίνει ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῶν χρόνων. Σόλους τοὺς αἰῶνες, φώναξαν: «Ὅλα εἰπωθήκανε, κι' ἔρχεται κανεὶς πολὺ ἀργά.»— Ὅλα εἰπωθήκανε, ἴσως. Ὅμως ὅλα εἶνε ἀκόμα γιὰ νὰ εἰπωθοῦνε. Ἡ τέχνη εἶνε ἀνεξάντλητη, σὰν τὴ ζωή. Τίποτα δὲν τὴν κάνει πιὸ αἰσθητὴ, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀέναο μουσικὴ, αὐτὸ τὸν ὠκεανὸ τῆς μουσικῆς ποῦ γεμίζει τοὺς αἰῶνες.

ROMAIN ROLLAND

„ΔΙΑΛΟΓΟΙ"

ANGELICA

LVIII

Σὰ μυστικὸ ψιθύρισμα, στοῦ Δειλινοῦ τὴς Ὥρες,
μένα ἁπαλὸ φτερούγισμα κατέβηκες μπροστά μου,
ἀπ' τῶν Μακάρων φεύγοντας τὴ μαγεμένη χώρα,
πάνω στῆς Αὔρας παίζοντας τὰ στήθη καὶ τὰ χάδια.

Στὸ πέρασμά σου, Ἀγάπη, ἀπ' τοὺς αἰθέρας
ὁλοῦθε ἡ Πλάση γιόμισε τραγοῦδι,
καὶ γαλήνη, ποῦ γήτευε τὰ πάντα,
στοὺς Οὐρανοὺς, στὴ Γῆς, ψηλὰ στἀστέρια.

Καὶ μὲ φωνὴ, ποῦ πάλλονταν, σὰν τὴς χορδὲς τῆς Φύσης,
σὰν τοῦ Ζεφύρου τἀπαλὰ τὰ χέρια τὴς ἀγγίξουν,
ξάφνου τοῦ κάμπου ξύπνησες τὴν ἤρεμη γοητεία,
μὲς τὴν ψυχή μου ἀνοίγοντας τῆς Σιωπῆς τὰ ρεῖθρα...
καὶ τὸ τραγοῦδι στῆς Σιγῆς τοὺς θόλους ἀντηχῶντας,
μὲς τὴν ψυχή μου ἀπίθωσε τῆς ἠρεμίας τὸ χάδι,
κατάβαθα, κατάστηθα, ξυπνῶντας κἄποια ρίγη·
καὶ νἀντικρύσω τόλμησα τὴν ὄψη σου, τὰ νιάτα...
καὶ στὴ ματιά σου—ὦ Λύτρωση—νὰ σμίξω τὴ ματιά μου,
μὲ θαυμασμὸ, μὲ σκίρτημα, μὲ γαύρη ἀνατριχίλλα,
γιὰ τὰ μεγάλα Μυστικὰ τῆς Γῆς μου ἀναρωτῶντας,
ποῦ στὴ μορφή σου φαίνονταν, παντοτεινὰ λυμένα.

Γαληνεμένα μοῦδειξες τὰ πάντα στὴ μορφή σου
καὶ μήτε ὁρμὴ σὲ τάραζε καὶ ρώτημα κανένα...
μονάχα στὸ περπάτημα, μονάχα στὴ ματιά σου,
κάποιο κρυφὸ σαγίτεμα Θεοῦ σὲ τυραννοῦσε.

Καὶ μὲ λαχτάρα ἀνοίγοντας τὰ χείλη,
μὲ δάκρυα, μοῦ ψιθύρισες, στὰ μάτια,
ὦ δελφικὴ προφήτισσα, ὦ Κασσάνδρα,
στῶν Μυστικῶν τὴ σφαῖρα ἀνεβασμένη :

—»Στῶν οὐρανῶν μὲ ζήτησες τὴ μαγεμένη χώρα,
καὶ μὲ καρδιὰ μ̓ἀγάπησες γιομάτη καὶ μὲ πίστη,
στὴν ἀρετή μου ὑψώνοντας βωμὸ, μὲς τὴν ψυχή σου·
σὲ μιὰ στιγμὴ ἀνεπάντεχη καὶ λαγαρὴ, σὰ νἄμουν
τῆς Φύσης ἀντιφέγγισμα, μὲ βάφτισες Ἰδέα·
καὶ μὲ χαρὰ κατέβαινα κάθε φορὰ σὲ σένα,
στὸ κάθε σου προσκύνημα καὶ κάλεσμα, μ̓ἀγάπη,
καθὼς καὶ τώρα ἀφήνοντας γιὰ λίγο τὸ ναό μου,
κάθε σου πόθο ἀμείβοντας καὶ κάθε ρώτημά σου·
καὶ μάθε το—στὴς ἀψηλὲς τὴς λεῦκες τῆς Δοδώνης
ἄκουσα, κάποτε, νὰ λὲν, πῶς μίλησαν οἱ Μοῖρες,
καὶ σὰν ἡ θύελλα τὴς κινάει πῶς βγάζουν κάποιους ἦχους,
ποῦ νὰ ξηγήσουν δὲ μποροῦν τὰ φρένα τῶν ἀνθρώπων,
καὶ τὰ πουλιὰ στοὺς κλώνους τους πῶς φεύγουν φοβισμένα...

Στὸ τραγικό σου ρώτημα, θνητὲ, δὲ θ̓ἀπαντήσω,
μιὰ καὶ γνωρίζεις, σπλαχνικὰ, πῶς στάθηκα κοντά σου,
μπρὸς στοῦ Θανάτου, κάποτε, σὰ βρέθηκες τὴ θύρα...

Μὰ μοῦ πληγώνεις τὴν ψυχὴ, κατάβαθα, σὰ βλέπω,
μὲ τῶν φτερῶν τὴ δύναμη νἀναμετρᾶς τὰ πάντα,
μὲς τὴ γαλάζιαν ἄβυσσο τῶν οὐρανῶν πετῶντας,
μὲ ματωμένη τὴν καρδιά! δὲ σἔχει πιὰ κουράσει
ἑνὸς Ὀνείρου ἀπότολμου τὸ μάταιο τὸ κυνῆγι;
σύρε στὸν κάμπο, σύρε ἐκεῖ, ψηλὰ στὴν Ἀρκαδία,
ποῦ κάθ̓ αὐγὴ, τἀπόβραδο, βσθειὰ τὸ μεσημέρι,
μέσ̓ ἀπ̓ τὰ φύλλα ἀκούγονται, μ̓ἦχους γλυκοὺς, φλογέρες,
τὸν Ἔρωτα, τ̓ Ἀγκάλιασμα, τὴν Ἄνοιξη ἀνυμνῶντας·
σύρε στὸν κάμπο, σύρε ἐκεῖ, ψηλὰ στὴν Ἀρκαδία,
τὴν ἀδελφὴ, τὴν πάγκαλη τὴ Φοίβη, ἀναζητῶντας,
στὴς φυλλουριὲς, στὰ ρέμματα, στοὺς ἴσκιους, μὲς τὰ δάση,
τὴν ὄψη καθρεφτίζοντας στὰ γάργαρα νερά τους·
σύρε στὸν κάμπο, σύρε ἐκεῖ, ψηλὰ, στὴν Ἀρκαδία...»

Μπρὸς στῆς εὐχῆς σου τἄκουσμα γονάτισα μπροστά σου,
δίχως πνοὴ, δίχως φωνὴ, τὸ λόγο ἀναμετρῶντας,
ποῦ σὰ λουλοῦδι ἀπάνθισε στὸ μαντικό σου στόμα,
καὶ μίλησέ μου στὴν ψυχὴ, σὰν κρῖνος τὸν Ἀπρίλη...

Μὲ θαυμασμὸ σὲ κύτταξα στὰ μάτια,
σὰ μὲς τὸ φῶς τους νἄβλεπα τὸν Ἥλιο,
σὰ μὲς τὸ φῶς τους νἄνοιαθα τὴν Πλάση,
καὶ μὲ φωνὴ τρεμάμενη τοὺς εἶπα :

—Ἀπ̓ τῆς Ἀβεβαιότητας τὴ Νύχτα, ἐνῷ περνοῦσα,
μὲσ̓ ἀπὸ μαῦρα σύννεφα καὶ πυκνωμένα ἐρέβη,
ξάφνου, ὦ μάτια, ἀντίκρυσα, γοργὴ τὴν ἀστραπή σας,
οὐράνιο τόξο—ὦ Λύτρωση—στὴ σκοτεινή μου Ἡμέρα·
καὶ μὲς τὰ σκότη τρέχοντας, κλευπὰ, καὶ μὲς τοὺς ἴσκιους,
μονάχα, μὲς τὴν Ἄβυσσο, μὲ τὴ μορφή σου ζοῦσα,
μὲ τὴ μορφή σου ποὔλαμπε, σὰ μαγεμένο ἀστέρι,
στὴ νύχτα μου τὴ σκοτεινὴ, στὸ γοερό μου ἀγῶνα·
μὰ δὲν ἀπόκαμα, σκληρὰ, τὴ Μοῖρα πολεμῶντας,
ὡς τὴ στιγμὴ πἀπόδιωξα τὰ σκότη ἀπὸ τὸ φῶς μου·
καὶ σὰν ἀγροίκαα τὴν καρδιά καὶ τῶν φτερῶν τὴ νιότη
στοὺς ὤμους μου, σὰν ἔνοιωθα, νὰ πάλλονται ἀπὸ ρώμη,
πόσες φορὲς δὲ σμίξαμε, Καλὴ, στοὺς οὐρανούς σου,
σὰν τὰ ξεφτέρια, μὲ χαρὰ, πετῶντας στοὺς αἰθέρας;

Καὶ γιὰ θυμήσου—κἄποτε, τὴς μεσανύχτιες ὧρες,
στὸ μέτωπό μου ἀκούμπησες ἀπάρθενο ἕνα κρῖνο,
ποῦ, καθὼς εἶπες, ἔδρεψες στοὺς παραδείσιους κάμπους.

Μὰ τὸ μεγάλο Μυστικὸ μᾶς ξήγησε μιὰ Μοῖρα
ποῦ—τὸ θυμᾶσαι ;—τὴς ψυχὲς μᾶς γιόμισε ἀπὸ φρίκη:
στἀκροθαλάσσι, κάποτε, μιὰ νύχτα καθισμένοι,
ποῦ τὸ φεγγάρι ξάστραφτε καὶ πάλι ξανασβοῦσε
πίσω ἀπὸ νέφη ὁλόλευκα — μᾶς ζύγωσε μιὰ Μοῖρα,
ποῦ χαλκοπρόσωπη, στυγνὴ, τὴν ἔδειχναν τὰ χρόνια,
καὶ μὲ τἀχνά της δάχτυλα μᾶς ἔδειξε μὲ θλίψη
τοὺς Οὐρανοὺς, σὰ νἄκρυβαν μιὰ πεθαμμένη ἐλπίδα,
τὴ Γῆς μὲ κλάμμα καὶ χαρὰ κριφὴ τὰ Κορφοβούνια...
τώρα τὸν νοιάθω, μέσα μου, τὸ λόγο σου, ἀδελφή μου.
καὶ σοῦ τορκίζομαι, Καλὴ, πῶς αὔριο τὴν αὐγὴ,
τὴ Φοίβη θὲ νὰ σμίξουμε ψηλὰ στὴν Ἀρκαδία,
ψηλὰ στὰ ποροφάραγγα — πρὶν ἀνατείλη ὁ Ἥλιος,
τὸ πρῶτο «χαῖρε» ἀφήνοντας, στὴν πρώτη Ἀνατολή!»

Τοῦ Δειλινοῦ τὸ μούχρωμα δὲν εἶχε ἀκόμη σβύσει,
καὶ στοῦ Ζεφύρου τἀπαλὸ φτερούγισμα τὰ φύλλα
πάνω στοὺς κλώνους ἔτρεμαν, σὰ νἄκλαιγαν τὴ Μέρα,
καὶ τὴν εἰδή σου, Angelica, ποῦ διάβηκε σὰν ἴσκιος.

Κι' ἐγώ, τὰ μάτια κλείνοντας, περνοῦσα
στὴ μαγεμένη χώρα τῶν Ὀνείρων,
τὴν ὕστερη προσφέροντες θυσία,
στὸ μάγο κόσμο, ποὔλαμπεν ἐντός μου :

Χιλιάδες Ἥλιοι ἀπάστραψαν ὁλοῦθε μὲς τὴν Πλάση,
τὴ φωταυγή τους ρίχνοντας σἀνατολὴ καὶ δύση,
χιλιάδες ἄστρα ἀνάβρυσαν στῶν οὐρανῶν τὰ πλάτια
κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα ἀντήχησε μιὰν ἄλλη μελωδία·
μέσα στὴ γαλαζόχρωμη τῆς Φύσεως εὐωχία
στάθηκα μόνος, ἤρεμος, γαλήνιος, μὲς τὸ θαῦμα,
τῆς Σιωπῆς ποῦ μἔντυνε φορῶντας τὸ χιτῶνα,
μὲ θλίψη ξεφυλλίζοντας κἄποιο ἀχνισμένο Ρόδο...
καὶ πέρα... στὴν ἀπόψηλη κορφὴ τῆς Ἠρεμίας
κἄποια Μορφὴ τὰ μάτια μου ξαφνίζει, ἀκροπατῶντας,
μὲ τὰ μαλλιὰ στοὺς ὤμους της ριγμένα καὶ στἀγέρι
τἀπολυμένα πέπλα της ἀφήνοντας μὲ χάρη.

Μέσα στὴν παντοδύναμη τῆς Δύσεως εὐτυχία,
κάθε Ψυχὴ τὸν πόνο της κατάβαθα ξεχνοῦσε,
καὶ μὲ λαχτάρα ἀγγάλιαζε τὰ πάντα, λυτρωμένη,
στοῦ φωτεινοῦ της οὐρανοῦ μετῶντας τὴν αἰθρία.
Καὶ τῆς Χαρᾶς τὸ πέρασμα ἀπὸ μπρὸς μου,

κάποια Μορφὴ μονάχα τὸ ταράζει,
κάποια Μορφὴ, ποῦ μίλησε μαζί μου,
καὶ ποῦ γιομίζει ρίγη τὴν καρδιά μου.

1916 ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

(Κομμάτια ἀπὸ τὴν «ΑΦΡΟΔΙΤΗ»).
Ἀκολουθεῖ ἡ «ΡΟΙΒΗ».

ΝΑΥΣΙΚΑ

Ἀφιερωμένο στὸν ἀγαπητό μου ***Τάκη Κόντη.***

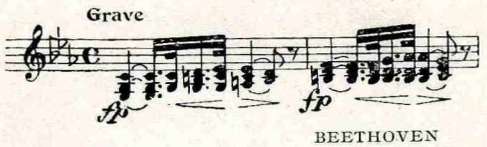

Τὴν κύτταξε...

Τὸν κύτταξε....

Αὐτὸς δὲν εἶπε λέξη...

Κι' οἱ δυὸ παιδάκια ἀκόμα. Ἐκείνη δεκατεσσάρων χρόνων. Αὐτὸς δεκαπέντε. Ὤμορφη σὰ βασιλοπούλα, ξανθὴ, μὲ μεγάλα μάτια γαλανὰ, ἀθῶα κι' ὀνειροπόλα, μὲ πλούσια κόμη ξανθόχρυση, ντυμένη μ' ἀραχνοῦφαντο φόρεμα ρὸζ-πὰλ, σὰ δρυάδα.— Αὐτὸς μελαχροινὸς, μόλόμαυρα μάτια, μὲ πλούσια ἐβέννινα μαλλιὰ, πλατὺ μέτωπο, ἔμορφος σὰν τὸν Ἴμερο—

Κι' οἱ δυὸ γεμάτοι ζωὴ καὶ ποίηση — —

. . . . . .

I

Ἦταν ἄνοιξη— Ἀπρίλης μῆνας, Κυριακή.—

Μέσα στὸ ὁλοπράσινο δάσος, σιμὰ στὸν ποταμό, γεμᾶτο ἀνεμῶνες κι' ἄγρια κρῖνα, ποῦ ἡ πλούσια χλόη του ἦταν ἀκόμα νωτισμένη ἀπ' τὴν πρωϊνὴ δροσιὰ, πίσω ἀπόναν ἀνθισμένο θάμνο, ἔχοντας ἀκουμπισμένη τὴν πλάτη του σἔναν τεράστιο κορμὸν ἰτιᾶς, ὁ Ἄλκης ξαπλωμένος ἀγνάντευε μὲ τὰ ρεμβώδη μάτια του, τὴν ἁπαλὴν ἁρμονία τῶν χρωμάτων, τοὺς ἤρεμους συνδυασμοὺς ποῦ σχημάτιζε τὸ πρασινόχρυσο τῆς χλόης μὲ τὸ γαλάζιο φόντο τοὐρανοῦ, μέσα στὸ θάμπος τοῦ πρωϊνοῦ ἥλιου.

Ἡ ἀκοή του πλημμύριζε ἀπὸ τὰ ὀρθρινὰ τραγούδια τῶν ἀηδονιῶν καὶ τῶν ἄλλων πουλιῶν τοῦ δάσους, ποῦ ἀνακατεμένα μὲ τὶς ἀνάριες ξεψυχισμένες φωνὲς τῶν γρύλλων, μὲ τὸ μονότονο καὶ ρυθμικὸ φλοῖσβο τοῦ νεροῦ καὶ μὲ τὸ ἁπαλώτατο θρόϊσμα τῶν φύλλων ἀπὸ τὰ χάδια τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἀποτελοῦσαν μιὰν ἄϋλη συμφωνία ἀκαθόριστων τόνων.

Ἡ παιδικὴ κι' ἀθῶα ψυχὴ τοῦ Ἄλκη, βυθισμένη στὴ μαγευτικὴν αὐτὴν ἔκσταση εἶχε χάσει τὴ συνείδηση τοῦ ἐγώ της, σὰν ἄϋλη νύμφη ἀφημένη μέσα σὲ παραδείσιους κόσμους, ξεχείλιζε ἀπὸ πρωτόγνωρη χαρὰ, ἀπὸ ἡδονικὴ μέθη, γινόταν ἕνα μὲ τὴ Φύση, τραγούδαγεν ἀσυναίσθητα ἕνα ἀνάκουστο τραγοῦδι, ποῦ ἐναρμονίζονταν πλέρια μὲ τὴν ἄϋλη

συμφωνία, κι' ἀποτελοῦσε ἕνα ὄργανο τῆς ἀόρατης πανθεϊκῆς ὀρχήστρας, ποῦ διηύθυνε τὸ σταθερὸ χέρι τοῦ ἀόρατου Μαέστρου.

Ὁ Ἄλκης εἶχε ρωμαντικώτατη ψυχή. Ἦταν ποιητής. Μόλις ἄρχιζε νὰ γράφῃ τοὺς πρώτους του στίχους.

Δίπλα του ἦταν ἀκουμπισμένος ἀνοιχτὸς, ἕνας Θεόκριτος.

Ἡ θέα τοῦ πανέμορφου ἀγοριοῦ μὲ τὰ μεγάλα μάτια, γεμάτα ρεμβασμὸ καὶ ἔκσταση, μὲ τὸ κεφάλι νωχελικὰ γερμένο στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου, μὲ τὴν πλούσια κόμη του ποῦ ἀνεμίζαν ἁπαλὰ ἡ αὖρες, μέσα στὸ πρασινόχρυσο φόντο τοῦ δάσους, ἔμοιαζε σὰν κάποιον ἄγγελο μὲς τὸν Παράδεισό του· ἦταν ἀληθινὸ ποίημα.

Ἔξαφνα, ἀκουστῆκαν δίπλα του κάτι ζωηρὲς παιδικὲς φωνές :
— Ναυσικᾶ! Ναυσικᾶ!... πρόσεχε θὰ σοῦ φύγῃ!...

Καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἕνα ψάθινο καπελλάκι μὲ μιὰ ρὸζ κορδέλλα, ἦρθε κι' ἔπεσε δίπλα στὸν ἐκστατικὸν Ἄλκη, ἀκριβῶς στὸ μέρος ποῦ εἶχε ἀκουμπήσῃ τὸ βιβλίο.

Ὁ Ἄλκης συνῆλθε ἀπὸ τὸ ρεμβασμό του.

Σὰν νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ κάποιο ἀρχαῖο ὄνειρο, ποῦ τὸν εἶχε βυθίσει ἡ ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου, τὸ πρῶτο του κίνημα ἦταν νὰ πλώσῃ τὸ χέρι του σαὐτό· ὅμως ἀντὶ νὰ πιάσῃ τὸ βιβλίο, τὰ δάχτυλά του ἄγγισαν τὸ χαριτωμένο καπελλάκι μὲ τὴ ρὸζ κορδέλλα, ποῦ εἶχε πέσῃ ἀκριβῶς ἀπάνω στὸ βιβλίο καὶ τὸ εἶχε σκεπάσει.

Δὲν τὸ σήκωσε. — —

— Συγγνώμην... pardon, κύριε... ψιθύρισε δειλὰ, ἡ ἀθῶα καὶ μουσικώτατη φωνὴ μιᾶς παιδούλας, τρεμάμενη ἀπὸ τὸ φόβο ποῦ τῆς προξένησε ἡ ἀπροσδόκητη παρουσία τοῦ Ἄλκη, ... συγγνώμην, δὲ σᾶς εἶχα ἀντιληφθῆ.... κυνηγοῦσα μιὰ.... πεταλοῦδα.... μιὰ μικρὴ πεταλουδίτσα .... νὰ, εἶχε κάτσει σαὐτὸ τὸ λουλουδάκι τοῦ θάμνου.... καὶ λέγοντας ἔδειξε τὸν ἀνθισμένον θάμνο, ποὔκρυβε τὴ θέα τοῦ Ἄλκη.

Τὴν ἴδια στιγμὴ, τρία ἄλλα χαριτωμένα κοριτσάκια ἦρθαν καὶ στάθηκαν δειλὰ τριγύρω.

Κυττάζαν ἄφωνα.— Σιγὴ — —

Ὁ Ἄλκης σήκωσε ἀφηρημένα τὰ μάτια του καὶ τὰ κάρφωσε στὰ μάτια τῆς Ναυσικᾶς.

Ἡ Ναυσικᾶ, κύτταξε τὸν Ἄλκη.

Ἡσυχία.—

Ὁ Ἄλκης ἐξακολουθοῦσε νἄχῃ καρφωμένο τὸ βλέμμα του στὰ μάτια της, τόσο, ἀόριστα, σὰ νὰ μὴν εἶχε συνέλθη ἀκόμα ἀπὸ τὸ ρεμβασμό του, σὰ νἆταν βυθισμένος ἀκόμα στὸν ἀρχαϊκὸ κόσμο τοῦ ὀνείρου του,

σὰ νἄβλεπε στὸ πρόσωπο τῆς παιδούλας τὴ νεφελένια μορφὴ κἄποιας νύμφης τῶν δασῶν.

Μὲ μιὰν ἀργότατη κίνηση, ἀσυνείδητη, τελείως ἔνστικτη, πῆρε τὸ καπέλλο νὰ τῆς τὸ δώσῃ.

Ἐκείνη δὲν τὸ ζήτησε. — —

Αὐτὸς δὲν εἶπε τίποτα, οὔτε μιὰ λέξη — —

Ἡ Ναυσικᾶ, κι' αὐτὴ ἀσυναίσθητα καὶ μηχανικὰ, ἄπλωσε τὸ χέρι· — ἐπῆρε τὸ καπέλλο,— χαμήλωσε τὰ μάτια—, μὰ δὲν πρόσθεσε καμμιὰ λέξη, μὰ δὲν εἶπε τίποτα — — τίποτ' ἄλλο. — — —

Μιὰ φωνή :
— Νάτη! νά τη!.. Ἰσμήνη!.. Ἀντιγόνη!....

Ἡ ὡραία ψυχὴ εἶχε κάτσῃ σένα θάμνο πάρα κάτω.

Τὰ κορίτσια ἔτρεξαν νὰ τὴν κυνηγήσουν...

Ἡ Ναυσικᾶ ἔκανε κι' αὐτὴ ν' ἀκολουθήσῃ τὶς φίλες της, μὰ δὲν τὴν ἄκουσαν τὰ πόδια της,— μὰ δὲν κουνήθηκε — ἔμεινε.— —

Ὁ Ἄλκης κατέθασε τὰ μάτια —

Νέα παύση — —

Ἡ Ναυσικᾶ, χωρὶς νὰ πῇ ἄλλη λέξη, δίχως κἂν νὰ εὐχαριστήσῃ,— κι' Ἄλκης δὲ μίλησε, δὲν εἶπε τίποτα, δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του, τὰ χείλη του μόνο κινήθηκαν ἀνεπαίσθητα, σὰν κάτι νἄθελαν νὰ ποῦν, σὰ νἀνατρίχιασαν, μὰ δὲν εἶπαν τίποτα, μὰ δὲν ἄνοιξαν, μὰ κανένας ἦχος δὲ βγῆκε — ἔφυγε ἀργὰ, χωρὶς νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι .... χάθηκε σὰν τὴ πεταλοῦδα.... ἔγινε ἕνα μὲ τὸ πράσινο.

. . . . . .

II

....Πέρασαν χρόνια, χρόνια, καὶ χρόνια....

Ἄνοιξες καὶ καλοκαίρια, χειμῶνες καὶ χινόπωρα, ξανάρθαν καὶ ξανάφυγαν. Τὴν πάλλευκη χλαμύδα τους, ἀλλάξανε πολλὲς φορὲς τὰ ὤμορφα βουνά.

Ἡ πεταλοῦδες ψόφησαν, μὰ ἄλλες πιὸ ὄμορφες καὶ πιὸ πλουμιστὲς ἀπ' τὶς παληὲς, πετοῦσαν τώρα μεσ' τὸ δάσος.

Ὤ! πόσα δέντρα πέθαναν, τσακίσανε οἱ ἀνέμοι, ὅμως ἄλλα πιὸ ζωηρὰ καὶ πιὸ μεγάλα φυτρώσανε στὴ θέση τους.

Μαράθηκαν πολλὰ, πάρα πολλὰ λουλούδια, μὰ ἄλλα πιὸ ὀμορφώτερα στὴ θέση τους ἀνθίσανε!

Πόσα πουλάκια ψόφησαν! Ὅμως τὸ δάσος πάντα πλημμύριζε ἀπὸ τὰ τραγούδια τους.

Τίποτα, τίποτα δὲν εἶχε ἀλλάξῃ ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ δάσους· ἦταν ἡ ἴδια

πάντοτε, κι' ἄς εἶχανε περάσει πενῆντα ὁλόκληρα χρόνια — μισὸς αἰῶνας!—

Ὁ ποταμὸς κι' αὐτὸς δὲν ἄλλαξε οὔτε μιὰ στιγμή· πάντα κυλοῦσε ἀτάραχος, ὁ μονότονος φλοῖσβος του δὲν ἔπαψε ποτέ!... Δὲν ἄλλαξε ὁ ρυθμός του!....

. . . . . .

Μακρυὰ — πολὺ μακρυὰ— σὲ μι' ἄλλη χώρα, σὲ μι' ἄλλη πολιτεία, σ̔ένα παράλιο μέρος, ἔζοῦσε στὴ μοναξιά του ἕνας γέρος ποιητής.

Σεβάσμιο γεροντάκι μὲ κάτασπρα μακρυὰ μαλλιὰ, διατηρῶντας ἀκόμα τὰ ἴχνη παληᾶς ὀμορφιᾶς.

Ἔζοῦσε μόνος του μὲ μιὰ γερόντισσα ποῦ τὸν περιποιόταν, σ̔ένα μικρὸ, μὰ ὄμορφο σπιτάκι, σιμὰ στὴ θάλασσα.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, ἦτανε τὰ σοννέτα του, ποῦ τἄγραφε μ̔ένα πολὺ περίεργον τρόπο. — Ἔτσι τοὐλάχιστον διηγόντουσαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ.—

Κάθε Κυριακὴ πρωΐ - πρωΐ, ἐπήγαινε σ̔ένα δάσος μιὰν ὥρα μακρυὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ, καὶ, γύριζε τὸ βράδυ - βράδυ, μὲ τὸ βασίλεμμα τοῦ ἥλιου.

Μόλις ἔμπαινε σπίτι του, κλεινόταν στὴν κάμαρά του, κι' ἔγραφε ἕνα σονέττο· ἔτσι στὸ τέλος κάθε χρόνου ἐτύπωνε ἕνα βιβλίο ἀπὸ πενῆντα δύο σοννέτα, κι' αὐτὸ γινόταν ταχτικὰ, εἴκοσι χρόνια τώρα, ὅσον καιρὸ κατοικοῦσε ὁ ποιητὴς σαὐτὸ τὸ μέρος.

Ὅλο τὸ χωριὸ σεβότανε τὸ γέρο - ποιητὴ μὲ τὴν πάλλευκη κόμη, κι' ὁ καθένας τὸ θεωροῦσε τιμή του νἀλλάξῃ μιὰ καλημέρα μαζύ του, ὅταν τὸν συναντοῦσε στὸ δρόμο κάθε Κυριακὴ πρωΐ πηγαίνοντας στὸ δάσος, ἢ βράδυ, σὰν ἐγύριζε.

Αὐτὴ τὴν Κυριακὴ — ἦταν Ἀπρίλης μῆνας — ὅπως πάντα ὁ γερο - ποιητὴς, ἔκανε τὴν ταχτική του ἐκδρομὴ στὸ δάσος. Ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ γύρισε ὅπως ἄλλοτε. Ἦταν ὥρα ποὖχε βασιλέψει ὁ ἥλιος... Εἶχε βγῇ τὸ φεγγάρι ὅταν ξεκίνησε.

Τὸ φεγγάρι — ἦταν πανσέληνος αὐτὸ τὸ βράδυ — ἐφώτιζε τὸ δρόμο σὰν ἡμέρα.

Τὸ γαλήνιο πρόσωπο τοῦ ποιητὴ, ἦταν ἐξαιρετικὰ ὡραῖο, θἄλεγε κανεὶς πῶς εἶχε κἄποιαν ὑπερκόσμια αἴγλη! — ἦταν σὰν Ἅγιος! — —

Σὰν ἔφτασε σπίτι του, κλείστηκε στὴν κάμαρά του ὅπως πάντα, γιὰ νὰ γράψῃ τὸ κλασικό του σοννέτο.

Ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ βιαζόταν νὰν τὸ γράψῃ, ὅπως ἄλλοτε, λὲς

καὶ τῶχε ζήσῃ ὁλάκερο, λὲς καὶ τῶχε γράψει μέσα του, καὶ τίποτα δὲν τὸν ἐβίαζε νὰν τὸ ἐμφανίσῃ στὸ χαρτί.

Μὲ κίνηση ἀργὴ, ἄνοιξε τὸ μεγάλο παράθυρο τῆς κάμαράς του ποῦ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα.

— — —

Ἔξω ἡ Πανσέληνος ἔλουζε τὴ χρυσαφένια κόμη της, στὰ γαληνεμένα νερὰ τῆς θάλασσας. — —

Σιγὴ ἀπόλυτη. Ὁ φλοῖσβος τοῦ νεροῦ εἶχε πάψει.

— — Ἕνας γρύλλος ποῦ τραγουδοῦσε μακρυὰ, ἔπαψε.— —

Τίποτα — — Γαλήνη — — —

— — —

Ὁ Ἅγιος, μὲ τὸ γαλήνιο πρόσωπο, ποῦ ἐξιδανίκευαν ἡ φαντασμαγορικὲς ἀχτῖνες τῆς σελήνης, κάθισε σιμὰ στὸ παράθυρο, κι' ἔρριξε τὰ ὀνειρεμένα μάτια του, στὰ φωτισμένα καὶ πανήρεμα νερὰ ποῦ ἁπλώνουνταν μπροστά του. — —

Σιγὴ — —

Τὸ λευκὸ χέρι τοῦ ποιητὴ, κινήθηκεν ἀργὰ καὶ τρεμάμενα.

Ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του μ' ἀργότατη κίνηση, μιὰ πανέμορφη ψυχὴ, ποὖχε πιάσει στὸ δάσος καὶ τὴν εἶχε κλείσει ζωντανὴ σ̔ένα γυαλένιο κουτάκι· ἄνοιξε τὸ σκέπασμα τρέμοντας· ἄφησε τὸ γυαλένιο κουτάκι ἀνοιχτὸ στὸ παράθυρο.

— — —

Καθισμένος στὴν ἴδια θέση ὁ Ἅγιος ἐξακολουθῶντας νἄχῃ βυθισμένα τὰ μάτια του στὶς φωτεινὲς ἐκτάσεις, μὲ τὴν ἴδια ἀργότατη κίνηση, ἔβγαλε κἄτι χαρτιά.

Τὸ τρεμουλιάρικο χέρι του, ἄρχισε νὰ γράφῃ:

Adagio

Ἔτσι μιλοῦσε μιὰ ψυχή, σὲ μι' ἄλλη κοιμισμένη,
μὲ μιὰ ἁπαλότρεμη φωνή, ποὺ φαίνονταν φτασμένη
ἀπ' ἄλλους κόσμους μακρυνούς, ἀπ' ἄγνωστα ἄλλα μέρη,
σὰ νὰν τὴν ἔφερνε ἁπαλὸ τῆς Αὔρας κάποιο χέρι,

μελωδική, σὰ θρόϊσμα τῶν φύλλων ὅπου ἀφήνει
τῶν ἀγεριῶν τὸ φίλημα. Σὰ μουσικὴ ποὺ σβύνει·
σὰν τῆς χορδῆς τὸ χάϊδεμα, τρεμουλιαστὰ π' ἁπλώνει.
Ἔτσι μιλοῦσεν ἡ Ψυχή: — Νἄμαστε ἀπόψε μόνοι!

— Ἂς μὴν ταράξει ὄνειρο, τὸν ὕπνο σου ἂς μὴν γγίξει
Ἀγαπημένη μου! ἡ φωνὴ· τὴ μνήμη σου νἀνοίξει
μιὰ ξεχασμένη ἀνάμνηση, δὲ θἄθελα, δὲν κάνει!

Τὸνειρεμένο πρόσωπο, ποὺ λούζει σου ἡ Σελήνη,
τὸν ἄδολό σου στοχασμό, τὴ θεία σου γαλήνη,
ἂς μὴν ταράξει καμμιὰ ἠχὼ φωνῆς ποὔχει πεθάνει!...

Περίεργο! Τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου δὲ σταμάτησε — Ἆ ! ὡρισμένως ἦταν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ ἡ Κυριακή, δὲν ἔμοιαζε τὶς ἄλλες — Ὁ ποιητὴς δὲν ἔγραψε ἕνα σοννέτο ὅπως ἄλλοτε, ἔγραψε δ ύ ο — γιατί ἄραγε;... Ποιὸς ξέρει!....

Τὸ τρεμουλιάρικο χέρι τοῦ Ἁγίου ξακολούθησε:

— Ὤ! δὲ θἀκούσῃς τί θὰ πῶ, μόν' ἴσως' στ' ὄνειρό σου,
θὰ δῇς κανέναν ἄγγελο, νὰ στέκῃ στὸ πλευρό σου,
μὲ παιδικὸ ἕνα πρόσωπο, ποὺ θἄσβυσεν ὁ χρόνος,
μέσα στὴ μνήμη σου βαθειά, μὰ ποῦ κανένας πόνος

δὲν ἐρυτίδωσε ποτέ, δὲ γέρασεν ἀκόμα !
Εἶν' ἡ Ψυχή μου ποὔμεινε στὸ γέρικό μου σῶμα
νεανικὴ κι' ἀπάρθενη σάν τή ψυχὴν ἐκείνη
ποῦ κυνηγοῦσες κάποτε, καὶ ποῦ θὲ νἄχῃ μείνῃ

σὲ μυστικὴ κάποια γωνιὰ τῆς μνήμης σου, θαμμένη!
Εἶν' ἡ ψυχή μου ποὔζησε μακρυά σου ξεχασμένη,
ποῦ σ' εὐλογοῦσε πάντοτε, π' ἀγρύπναγε μαζύ σου,

ποῦ προσευχότανε γιὰ σέ, μά ποῦ δὲ σοῦπε λέξη.
— Ὤ! μὴν ξυπνᾶς ἀγάπη μου! — Καὶ σήμερα νὰ φέξῃ
ἴσως ἀργήσῃ πιὸ πολύ!..·— Ὤ! μὴν ξυπνᾶς, κοιμήσου!...

Τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου, γράφοντας τοὺς δύο τελευταίους στίχους, εἶχε παραλύσει τελείως. Τὰ γράμματα δὲν ἦταν παρὰ κἄτι πλατειὲς καὶ ἄνισες γραμμές.

Μόλις τελείωσε τὸ χέρι του ἔπεσε· τὸ μολύβι ἔφυγε ἀπ' τὰ δάχτυλα.

Ἡ σελήνη ἐξακολουθοῦσε νὰ λούζῃ μὲ τὶς ἀσημόχρυσες ἀχτίδες της, τὴν πάλλευκη κόμη τοῦ γέρου.

Αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νἄχῃ βυθισμένο τὸ βλέμμα του, ποῦ δὲν εἶχε πιὰ τίποτα τὸ ἀνθρώπινο, μέσα στὸ φωτισμένο ἄπειρο, ποῦ ἁπλώνονταν μπροστά του.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν ἐξαιρετικὰ ὡραῖο— Ἄ γ ι ο ! —

— — —

Εἶχε πεθάνει ; — κοιμότανε ; — ὀνειρευόταν ;—

Ποιὸς ξέρει ! — —

— — Τὸ γυαλένιο κουτάκι, ποὔχε μείνει ἀνοιχτὸ στὸ παράθυρο, ἦταν ἄδειο· ἡ πεταλοῦδα εἶχε φύγει — —

Ἀνέγγιχτη σιγὴ— Νηνεμία ἀπόλυτη — —

Στὸ γαλήνιο πρόσωπο τοῦ Ἁγίου, ζωγραφίστηκε κἄποιο ἀόριστο χαμόγελο.

— — —

— — Κάποιο ἀνάλαφρο ψιθύρισμα, ποῦ δὲν ἦταν ἴσως παρὰ ὁ ζέφυρος — ἦταν ἴσως ἡ μόνη ψυχὴ ποῦ ἀγρυπνοῦσε — ἔμοιαζε σὰν τραγοῦδι κἄποιου ἀόρατου χοροῦ, ποῦ τραγουδοῦσε μὲ σύθαμπη φωνή, κἄτι πολὺ μυστικὸ πολὺ ἀραχνένιο — ἴσως μονάχα ὁ Ἅγιος νὰν τἄκουγε — κἄτι ποὔμοιαζε, ἴσως, σὰν Ὕμνος,.... ἴσως, στὴν ἀγάπη!..

. . . . . , ...

III

....Μακρυὰ — πολὺ μακρυὰ— σὲ μι' ἄλλη χώρα, τὸν ἴδιο χρόνο, τὴν ἴδιαν ἐποχή, τὴν ἴδια μέρα, τὴν ἴδιαν ὥρα — τί σύμπτωση! — μιὰ κυρία ἡλικιωμένη, μὲ κάτασπρα μαλλιά, ἔμορφη καὶ σεβάσμια, σὰν Ἁγία, γύριζε μὲ τὴν ἄμαξα στὴ βίλλα της, ἀπ' τὸν ἐξοχικὸ περίπατο, ποὔκανε κάθε Κυριακή, σἕνα παράλιο δάσος.

Κι' αὐτὴ τὸ ἴδιο, ὅπως ὁ γέρο - ποιητής,— τί σύμπτωση! — μόλις ἐγύριζε ἀπ' τὸ δάσος, καθότανε στὸ πιάνο, κι' ἔπαιζε τὴν Παθητικὴ σονάτα τοῦ Μπετόβεν.

Τὴν ἔπαιζε μὲ τέτοιο πάθος, παρ' ὅλα της τὰ χρόνια, λὲς καὶ φώλιαζε μέσα της κἄποια ψυχή, γεμάτη θέρμη, γεμάτη ζωή.

Ὅλος ὁ κόσμος μαζευότανε, κάθε Κυριακή, τὴν ἴδια ὥρα, κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς βίλλας, γιὰ νἀκούσῃ τὴν ὡραίαν οἰκοδέσποινα.

Ὅμως αὐτὴ ἡ Κυριακὴ εἶχε κἄτι τὸ ἐξαιρετικό, δὲν ἔμοιαζε τὶς ἄλλες. Ἡ Ἁγία, δὲν ἔπαιξε ἕνα κομμάτι μόνο, ὅπως τὶς ἄλλες Κυριακές· ἔπαιξε δ ύ ο .— τί σύμπτωση!—

Πρὶν νἀρχίσῃ τὴν Παθητικὴ σονάτα, ἔπαιξε ἕνα ἄλλο λεπτότατο κομμάτι τοῦ Grieg ποὔμοιαζε σὰ χάϊδεμα τῶν πλήκτρων, ἁπαλὸ σὰν τὸ πέταμμα μιᾶς πεταλούδας, καὶ ποῦ ἄρχιζεν ἔτσι:

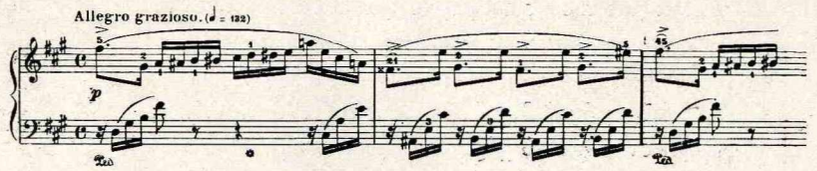

Γ. Ι. ΜΠΟΥΡΛΟΣ

ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Largo

Ἀκόλαστα ὀνειρεύομαι τὰ ἡδονικά σου χείλη
Κάτω ἀπ' τὴ λάμψη τὴ χρυσῆ καὶ τὸ ζεστὸ καντῆλι·

Τώρα εἶν' ἡ Ὥρα πιὸ μακρυὰ κ' ἡ νύχτα πιὸ μεγάλη,
Κι' ἡ μιὰ εἶναι πιὸ λυπητερὴ καὶ πιὸ βαρειὰ ἀπ' τὴν ἄλλη,

Μ' ἀρέσει ἀκόμα ν' ἀγαπῶ τὸ λεύτερο κορμί σου
Νὰ σειέται μὲς τὴ νιότη σου καὶ μὲς τὴ δύναμή σου·

Στὰ ἀποσωσμένα μου ὄνειρα, κάθε βραδυὰ ἰδωμένα,
Σμίγουν αὐτὸ κι' ὁ πόθος μου, σφιχτὰ καὶ γίνοντ' ἕνα.

Τὸ στόμα τὸ παρθενικό, χωρὶς νὰ στὸ φιλήσω,
Μοῦ τὄταξες, μοῦ τἄνοιξες — καὶ μοῦ τὸ πῆρες πίσω :

Τὴ νύχτα, στὶς ἀρρώστειες μας, δὲ μᾶς ξυπνοῦνε πάλι
Γιὰ τὸ γλυφὸ τὸ γιατρικὸ μὲ τὸ πικρὸ κουτάλι ;

Δικιά μου ὡς ἄν τὰ σήμερα, ποτὲς δὲν ἦσουν τόσο,
Κι' οὔτε ἔτσι τὄννοιωσα ποτὲς πὼς δὲ θὰ σὲ ζυγώσω !

Νὰ τρέμω ἀπὸ τὰ πιὸ ἁπαλὰ κι' ἀπὸ τἀγαπημένα,
Τέτοιο, τὸ βλέπω, ἐστάθηκε τὸ ριζικό μου ἐμένα...

Λαλιὰ μιὰ τόσο σιωπηλὴ τὸ φύλλο ἔτσι δὲ βγάζει,
Τὴν ἥσυχη ὥρα, ποὺ γλυκὰ τὸ θάνατο στενάζει.

Ἡ Μοῖρα; ἄς ἔρθῃ! ἀνώφελα γιατί ν' ἀντιμιλήσω;
Ξέρω στ' ἀθῶο τὸ χέρι σου ποιὸς κυβερνᾶ ἀπὸ πίσω!

Παῖζε τὰ πλούσια σου μαλλιὰ, γλυκειὰ ξανθομαλλοῦσα,
Μαλακωμένα, γλυστερὰ, ζεστὰ,— πῶς τ' ἀγαποῦσα!

Καὶ τὸ κορμί σου ποὺ λυγᾶ, σὰν τὸν καινούργιο κλῶνο,
Κι' ἦταν φτιαγμένο νἄρχεται στὴν ἀγκαλιά μου μόνο!

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΟΡΘΩΣΟΥ ΕΝΑΝΤΙΑ

ΣΤΟ ΚΥΡΙΑΡΧΟ ΧΑΟΣ

Καμμιὰ ἐργασία δὲ μπορεῖ νὰ στερεωθῇ τῆς προκοπῆς, περσότερο πνευματικὴ, ἂν δὲ βαδίζει ὁρμόντας ἀπὸ στερεὴ βαση τέτοια, ποῦ στὸ πρῶτο ἀντίκρυσμα, ὁ καθένας νὰ σωπαίνῃ μπρὸς στὴν πλαστικὴ λαγαρή της εἰκόνιση.

Στὴν Ἑλλάδα, ποῦ ἀνέκαθε πάσχισε καὶ θαυμαστὰ πέτυχε σὲ ὅλη τῆς τὴν πορεία τὴ συγκρότηση τέτοιων πλαστικῶν βάσεων, σήμερα ἁπλώνεται σκοτεινὸ χάος.

Κανεὶς δὲν πρέπει νὰ κατηγορήσῃ τοὺς δικούς μας γιὰ τὴν κυριαρχία τούτου· οὔτε καὶ ἦταν τόσον εὔκολο, ὕστερα ἀπὸ τέτοια σκλαβιὰ, μονομιᾶς νὰ ὁρμήσουν πρὸς τὴ φυσική τους κατεύθυση, μ' ὅλο ποὺ καὶ πολὺ λογικὸ ἦταν καὶ ἀπαραίτητο φάνταζε, μιὰ ποῦ οἱ καιροὶ τῆς σκλαβιᾶς δὲν ἔκαναν ἄλλο, πάνω στὰ βουνὰ, κάτω στοὺς κάμπους καὶ τοὺς γιαλοὺς, παρὰ νὰ στερεώνουν πλαστικὲς βάσεις ζωῆς καὶ λαγαρῆς ἀντιλήψης τῶν ὅλων· ὅμως, ἂν τοῦτο κυριάρχησε, χρωστιέται στὸ ξαφνικὸ φανέρωμα τῆς Εὐρώπης, ποῦ μετὰ τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης προχώρησε σὲ ἀνώτερες ἐκδηλώσεις ζωῆς καὶ ἔφτασε σὲ μιὰ κάποια περιωπὴ, ἀγνάντια τῆς σὲ πρωτόγονη κατάσταση σταματημένης Τουρκιᾶς, ὥστε μπρὸς στὰ μάτια τῶν λεύτερων Ἑλλήνων, ποῦ φυσικὰ σέρνουνταν πρὸς τελειώτερη πάντα ἐκδήλωση νὰ φαντάζῃ ἄξια μίμησης, ὅσο ἀκόμα ἰσοῦτοι δὲ μποροῦσαν μόνοι νὰ βαδίσουν.

Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως ὅλο καὶ ἡ ἀντίληψη τῆς μίμησης στεριώνονταν στὶς ψυχὲς καὶ αὔξανε ἀπὸ τοὺς σταλμένους ἐκεῖ νὰ προκόψουν σὲ γνώση καὶ ὅλο ἀνέβαινε τὸ ρέμα τῆς μίμησης σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις ζωῆς τραβῶντας μαζὺ καὶ τὸ πνευματικὸ χάος, ποῦ βασίλευεν ἐκεῖ ἀπάνω.

Κανεὶς δὲ βρέθηκε νὰ ρίξῃ φωνὴ κατασταίνοντας προσεχτικοὺς τοὺς Ἕλληνες στὸ δρόμο, ποῦ χαρωπὰ δρασκελοῦσαν, θαρρόντας πῶς ἀφοῦ οἱ ὁδηγητὲς τοὺς ἔσπρωχναν πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἔπρεπε μὲ πίστη νὰ βαδίσουν· μ' ὅλο ποῦ κάποτες ὁ ἑαυτός τους θεριέβοντας ἀρνιόταν.

Μόνος ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, γράφοντας μιὰν ἔκκληση πρὸς τοὺς Ἕλληνες, ξετύλιγε τὴν ἀληθινὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδας καὶ πάσχιζε νὰ τοὺς δώσῃ νὰ νοιώσουν τὴν περιφάνια ποῦ θἄπρεπε νἄχουν γιὰ τ' ὅτι γεννήθηκαν Ἕλληνες, λυτρώνοντάς τους ἀπὸ τὸ στραβὸ δρόμο ποῦ κατρακυλοῦσαν.

Ἡ φωνή του ὅμως ἔσβυσεν ἀπογοητεμένη στὰ νερὰ τοῦ Σαρωνικοῦ.

Βαρὺ ἔργο ποῦ χρειάζουνταν ἀτσαλένια ψυχή. Ἂν λίγοι ὅμως στέκουνταν προσεχτικοὶ στὴ φωνή του, θὰ διάκριναν τὸ πόσο δίκαια κατοπιάστηκε ἕνα τόσο βαρὺ ἔργο καὶ πόσο ἄσκοπη φάνταζε στὸ μυαλό του ὁποιαδήποτε ἐργασία δημιουργική, ὄχι μόνο ἄσκοπη, μὰ καὶ ἀδύνατη δίχως τὴν τέτια κατανόηση τῶν πραγμάτων. Μεγάλο δυστύχημα γιὰ μᾶς εἶνε ὅτι δὲν κατορθώσαμε νἄχουμε μιὰν ἀκέριαν ἱστορικὴν ἀντίληψη τῆς φυλῆς μας. Ὕστερα δὲ ἀπ' τὴ σκλαβιὰ τόσο τούτη νοθεύτηκε, ὥστε νὰ χάνουμαι κάθε ἱστορικὴ βάση ποῦ θὰ μᾶς ἔδινε τὰ φτερὰ τοῦ πετάγματος πρὸς μιὰ φωτεινὴ διεύθυνση. Ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος ὅμως μᾶς ἔδωσε σὲ λίγες σελίδες του τὴν πολυαίωνη ἐργασία τῆς φυλῆς ἔτσι, καθαρὰ καὶ σίγουρα ποῦ θἄπρεπε νὰ ἦταν τὸ ἱστορικὸν εὐαγγέλιό της. Εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποῦ γράφτηκεν ἀληθινὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδας μας. Ἡ φωνή του πῆγε χαμένη γιὰ πολύ, ἴσως γιατί δὲν ἐκινήθηκεν ὅπως ἔπρεπε.

Τὸ χάος ἐξακολουθοῦσε τὴν πορεία του καὶ κόρωσε σήμερα ποῦ βαλθήκαμε σὰν κρατικὴ ὀντότητα νὰ ἐκδηλωθοῦμε στὴν Τέχνη καὶ τὰ Γράμματα ρίχνοντας κριτικὲς ματιὲς στὴν Νεοελληνικὴ ἐργασία.

Ὅλος ὁ τύπος, περιοδικὸς καὶ καθημερινός, τὸ δείχνει, ἡ δὲ φιλολογικὴ ἐργασία ὕστερα ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν Κάλβο (ὁ πρῶτος ζήτησε νὰ πετύχῃ ἄξιο δρόμο τῆς φυλῆς ξεκινόντας ἀπὸ σαθρὲς βάσεις, καὶ ἀπογοητεμένος πόδισε, ὁ δεύτερος δόθηκεν ὁλοκληρωτικὰ σ' ἀναπαραγωγὴ ἀρχαϊσμῶν) στέκεται δεῖγμα τῆς χαοτικῆς κατάστασής μας, τεχνῖτες ποῦ ἀκολουθοῦν τὶς ἰδέες τοῦ συρμοῦ στὴν Εὐρώπη, μιμητὲς ὅλων τῶν εἰδῶν, φωνακλάδες κούφιων ρητοριῶν, ξένοι ὁλότελα στὸ πνεῦμα γράφοντας Ἑλληνικὰ ἢ κάλλιο μεταφράζοντας τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψή τους σὲ νέα Ἑλληνική, ζήτησαν καὶ σχεδὸν τὸ πέτυχαν νὰ κάνουν τοὺς Ἕλληνες νὰ συχαθοῦν τὸν ἑαυτό τους καὶ νὰ προχωροῦν πιθηκίζοντας σὲ κἄθε ἐκδήλωση ζωῆς. Βέβαια ἔτσι βαδίζοντας διατηροῦνε σὲ διαρκῆ σύγκρουση τὸ φυσικό τους ἑαυτὸ μὲ τὸν ἐπίπλαστο ποῦ πάσχισαν νὰ μορφώσουν, πάντα ἄθλιο, ἀφοῦ δὲν εἶνε φυσικός, καὶ ποῦ φέρνει ὅμως τὴν σύγχιση στὰ φρένα τους, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν ποτὲ εἴτε πρὸς ἐκεῖ, εἴτε πρὸς τὰ ἐδῶ νὰ πορευτοῦν βέβαιοι καὶ ὁρμητικοί.

Δύο-τρεῖς ποῦ προσεχτικὰ ἄκουσαν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Σαρωνικοῦ τὴν ἱστορικὴ φωνὴ τινάχτικαν σκορπώντας ὡς πυκνὴ στάχτη τὴ νωθρότητα καὶ ἔβαλαν πρύμνη γιὰ κἄπου πρὸς τὸ καλό, ὅπως εἶπα ὅμως

γιὰ τέτιο ἔργο χρειάζεται ἀτσαλένια ψυχή, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς πόδισε καὶ γύρισε στὴ νάρκη του, ἄλλος παρεξήγησε τὴ φωνὴ παγαίνοντας ὁλότελα ἀντίθετα, καὶ ἔτσι ὅμως μεγάλος ἔπαινος στὸν παρεξηγητὴ χρωστιέται μιὰ ποῦ πάλαιψε τὴν πάλη τῆς ἀνατροπῆς, ἔστω καὶ μέσα του μόνο, δίχως γενικώτερα ν' ἁπλωθῇ καμτσικίζοντας ἢ συνετὰ συμβουλεύοντας.

Ἡ ἀντίδραση στὸ χάος γεννήθηκε μικρὴ καὶ ἀδύναμη, μὰ πάντα ἀντίδραση, ποῦ πάει νὰ πῇ πῶς πραγματικὰ ὑπῆρχε τοῦτο. Ἄλλο δυστύχημα ὅμως ἀκλούθησε πῶς ἀπὸ τὸ χάος ποῦ πολεμοῦσαν ὄχι μόνο δὲν λυτρώθηκαν, ἀλλὰ βαριεστημένοι ἄφησαν νὰ τοὺς σκεπάσῃ πάλι καὶ τώρα πολὺ πιὸ ταπεινὰ ἀπὸ πρὶν γιατί ἦταν νικημένοι. Καὶ ἄλλος τελευταῖα φλογισμένος ἀπὸ τὴν κατανόησή του, βάδισε θαρρετὰ ζητόντας μόλες τὶς κατηγόριες νὰ ζωντανέψῃ στὸ στῖχο τὴ διάπλατη ματιὰ ποῦ ὁ ἱστορικὸς ἔριξε στὴν αἰώνια Ἑλλάδα, κ' ἔτσι νὰ δημιουργίσῃ τὸ πρῶτο σκαλοπάτι βασισμένο τέλεια στὴν ἀληθινὴν ἀντίληψη ποῦ θἄπρεπε καὶ γλίγορα πρέπει νὰ γείνῃ αἷμα τῆς φυλῆς. Δίχως τὸ πρῶτο τοῦτο σκαλοπάτι ποῦ εἶνε τὸ ἐξωτερικό, καὶ σὲ μερικὰ σημεῖα τὸ ἐσωτερικό της, ἐγώ, πῶς θὰ μποροῦσε ν' ἀκλουθήσῃ ἡ φυλὴ μιὰ πορεία ὁδηγῆτρα σὲ βαθιὰν ἐσωτερικὴν ἀνάπλαση μὲ καρπὸ τὴν ὁλότελα νέαν ἀντίληψη ζωῆς ; Ἴσως πολὺ νὰ παραξενευτοῦν μὲ τὸν τρόπο ποῦ ξετάζω τὰ πράμματα καὶ ὡς ἀντίκρουση στὴν πολεμική μου κατεύθυση νὰ προτάξουνε τὸ διήγημα, πῶς ἄνθισε καὶ πόσο γλίγορα, ὅμως θὰ τοὺς παρακαλοῦσα νὰ διάβαζαν καλύτερα τὰ ἔργα ποῦ θὰ βασίζουνταν, γιὰ νὰ δοῦν πῶς τίποτε δὲν ἔγεινε ποῦ νὰ μὴν ἦταν κομένο σὲ ἀχνάρι Εὐρωπαϊκό, τύποι ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ στὸ ἐξωτερικὸ μόνον Ἑλληνικοί, παραμύθια τοῦ χωριοῦ, τύποι θαλασσινοὶ ὅπου λένε γιὰ τὴ ζωούλα τους σὰν νὰ ἦταν σκοπὸς τῆς Τέχνης ἡ δουλιὰ τῆς κινηματογραφικῆς ἀναπαράστασης τῆς ζωῆς. *

Τέτοια ὅμως ἡ ἀντίληψη τοῦ διηγήματος μορφώθηκε στὴν Εὐρώπη, τέτοια τὴν καλοδεχτήκαμε κ' ἐμεῖς.

Ὅσο γιὰ θέατρο, Ἴψεν, Χάουπτμαν, σωρὸς Γάλλων θεατρικογράφων καὶ ἀναγέννηση τούτου κατὰ Εὐρωπαϊκὸ τρόπο ἀπὸ τὸ Χρηστομᾶνο, ἀληθινὰ λεπτοῦ χρυσάνθεμου συντηρημένου σὲ αὐτοκρατορικὴ

---

* Μέσα σ' ὅλη τούτη τὴ μαϊμουδίστικη παραγωγὴ ποὺ τρεμοπατᾶ ἀνάμεσα σὲ καθαρὴ ξενικὴ μίμηση καὶ, ὅπως θέλουν νὰ λένε, Ἑλληνικὴ Δημιουργία ξεπετιέται ὁ Κονδυλάκης, λιγόλογος, στὴ βάση του Ἑλληνικός, καὶ διαλεχτός, μὲ τὸν ΠΑΤΟΥΧΑ κατορθώνοντας στὸ ξεφυλισμένο εἶδος τοῦ ρομάντζου νὰ χύσῃ ζωή, ἰσόρροπης ζωντανῆς τραγωδίας.

σέρα στὴ Βιέννη καὶ ποῦ μαράθη στὸ ταξεῖδι του γιὰ δῶ. Κι' ἂν ἦταν μόν' ὁ μαρασμός του, λίγο τὸ κακό, μὰ οἱ συνέπειες τοῦ λεπτὰ ἀρωματισμένου αἰσθητισμοῦ του! φτωχοζοῦν ἀκόμη ἀνάμεσό μας σὲ Κλυταιμηστριακὲς ἐμφανίσεις καὶ Μπωντελαιρικὲς ἢ Βερλαινικὲς μπαλλάντες, τῶν πάντα νέων γηρασμένων παλληκαριῶν. Ὕστερα ἐπιθεώρηση καὶ φάρσα, τὰ μόνα ποὺ πρέπει νὰ στέκουνται στὸ σημερινὸ θέατρο εἴτε Εὐρωπαϊκὸ εἴτε Ἑλληνικό, ἀποφεύγοντας ἔτσι τὴ γελοιοποίηση τῆς κἄπως κἄποτε ἐκλεχτῆς σκέψης τῶν ποιητῶν ἱστορημένης μπρὸς σὲ κοινὸν ἄρρωστο ἀπὸ χρόνιο μαρασμὸ ψυχῆς καὶ στρεβλωμένο αἰσθητικά.

Τὸ θέατρο μόνο γιὰ τέρψη κατώτερη θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ.

Ἔτσι ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἔλλειψη τέχνης καὶ τὸ ἀνάστροφο παρουσίασμά της, δὲν ἔχει ἄλλοῦ ν' ἀποδοθῇ παρὰ στὸ Κυρίαρχο Χάος ποῦ βασιλεύει στὴν Ἑλλάδα, καὶ οὔτε ποτὲς θ' ἀποχτήσουμε τεχνῖτες ἂν πρῶτα ἐτοῦτοι δὲν δουλέψουν ὡς ἐργάτες τῆς ἀνάπλασης μὲ πάθος καὶ ὁμαδικά, ἐλπίζοντας τυφλά, ὅτι στὸ περιβάλλον ποῦ θὰ δημιουργήσουν κάτω ἀπὸ τὸ φωτεινὰ χρωματισμένο σπερέωμά μας θὰ λάμψῃ ὁ ἀνθὸς ἀβίαστα ὁ ὑψωμένος μὲ ὅλους τοὺς χυμοὺς τῆς Φυλῆς.

ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ

ΤΡΙΑ ΡΟΔΑ

Sive Rosae tres Rosarii mei fidelis in honore
Purificationis Beatae Mariae Virginis, ***die II Februarii.***

CUM AUTEM τὸ Παιδίον εἶχε ὡς Κρῖνον
αὐξήσῃ πιὰ πολύ, κι' εἶχε πιὰ γίνη
ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ἀφῖνον
τὸ παρελθὸν στὴ βρεφική Του κλίνη,
— πηγαίνει Το ἀγκαλιὰν ἡ Παναγία
κάποιο πρωὶν εὐλογητοῦ χειμῶνα
νὰ μπῆ πρώτη φορὰ στὴν Ἐκκλησία,
νὰ μπῆ ὁ Νυμφίος τὸ πρῶτον στὸ Νυμφῶνα.

Τὰ τρία Σκαλούνια τότε κατεβαίνει
(τὸν θαμβώνει τόση λάμψη καὶ γαλήνη)
ὁ Σιμεώνας. Τρέμοντας ἀνασαίνει:
«Νῦν ἀπολύοις τὸν δοῦλον Σου ἐν εἰρήνῃ!»
Θεοφρούρητος, Θεοφόρος, περιφέρει
τὸ Γυιὸ τοῦ Ἀνθρώπου στ' ἅγια ἐκεῖνα Μέρη.

ΑΛΛ' ΕΞΩΘΕΝ, ὡς δέεται ἡ Ἁγία,
ἕνας Καημὸς γλυκὺς Τὴ συντυχαίνει,
καὶ μιὰ Πίκρηα μαβιά, σὰ νοσταλγία
τὴν ἅγια Ὑπαπαντή Της πῶς πικραίνει!
Μαδάει, μαδάει κάποιο ἕνα Χειμωνάνθι
μαργαριτοφανές, μαδάει τὰ φύλλα,
κι' ὅτι ἀπόμεινε ὡς γύρη σὰν τ' ὠσφράνθη
αἰστάνθη δάκρυον ἅγιο, ἔτσι, ὡς νὰ ἐκύλα.
Τὴ δὲ Ἱερὴ Καρδιάν, εἶχε καλύψη
μιὰν Ὀμίχλη, τὸ Πέπλο τοῦ Ἀοράτου·
κι' ἔγινε εὐώδης Κῆπος ὅλη ἡ Θλίψη:
ποῦ ἀνίδεος ὁ Σιμεώνας παραδίνει
τὸ Θεόν, ἐρμώνοντας τὴν ἀγκαλιά του
μὴ νοιώθοντας τὴ θεία Της σκοτοδίνη.

ΑΛΛΑ ΠΙΟΝ ΕΞΩ, ὁ χιονισμένος Δρόμος,
τὸ Καλντερίμι μᾶλλον, τὸ Δρομάκι,
μολονότι σκληρό, ὅλο πέτραν,— ὅμως
ἔγινεν ἀπαλόν, ὅλο μπαμπάκι·
ὅλο Ῥόδα Τετράφυλλα καὶ Κρῖνα
ῥαῖναν, Βροχὴ πολλὴ σταλτὴ οὐρανόθε
τὴ Μητέρα, ποῦ ὁ Θεὸς Τὴν ἐσυγκίνα
μὲ τὸ Ῥαφαήλ, ὡς Θλίψη ἐλθόντα ἐδῶθε.

ΜΑΚΑΡΙΕΣ οἱ Γυναῖκες, ὡς ξυπνοῦσαν
κι' ἄνοιγαν τὰ πρωινὰ τὰ παραθύρια
νὰ ἰδοῦν τὴ Χαραυγή τους τόσο πλούσιαν!
Veniunt de Tharsis Magi et de Syria,
ἀλλὰ ποῦ! δὲν ἐθεάθησαν τέτοιο Ἥλιο:
MATREM IN VIA, DOLENTEM CUM FILIO!

DEO GRATIAS

ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ NOBILISSIMVS

HENRIK IBSEN

ΖΑΝ—ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ—ΜΠΟΡΚΜΑΝ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Μετάφραση: ΑΓΗ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗ

(Συνέχεια)

ΕΛΛΑ. Πνίγομαι ἐδῶ μέσα. Ἐπίτρεψέ μου νὰ βγάλω τὸ πανωφόρι μου.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Σὲ παρακάλεσα νὰ τὸ βγάλῃς. *(Βάνει τὸ πανωφόρι της καὶ τὸ καπέλλο της σὲ μιὰ καρέκλα κοντὰ στὴν πόρτα τῆς εἰσόδου.)*

ΕΛΛΑ. Δὲν τυχαίνει καμιὰ φορά, νὰ τὸν συναντᾶς ἔξω;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ, *(Μὲ πικρὸ χαμόγελο).* Στὸν κόσμο, δὲν εἶν' ἔτσι;

ΕΛΛΑ. Ὄχι, ἀλλὰ ὄξω, ὅταν βγαίνῃ νὰ πάρῃ ἀέρα. Στὸ δάσος ἢ στή....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὁ Διευθυντὴς Μπόρκμαν δὲ βγαίνει ποτέ.

ΕΛΛΑ. Πώς! Οὔτε τὸ βράδυ μὲ τὸ σκοτάδι;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ποτέ.

ΕΛΛΑ. *(Συγκινημένη.)* Τοῦ λείπει τὸ θάρρος.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ἔτσι φαίνεται. Τὸ παλτό του, καὶ τὸ καπέλλο του εἶναι στὸ ντουλάπι τοῦ βεστιμπύλ. Τὸ ξέρεις.

ΕΛΛΑ. *(Σκεπτική).* Τὸ ντουλάπι ποὺ κρυβόμαστε ὅταν εἴμαστε παιδιά....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Νεύοντας καταφατικά).* Κάποτε τὸν ἀκούω νὰ κατεβαίνει τὸ βράδυ, πολὺ ἀργά.. . γιὰ νὰ πάρῃ τὸ παλτό του καὶ νὰ βγῇ ἔξω. Ἀλλὰ σταματάει στὴ μέση τῆς σκάλας καὶ γυρίζει πίσω. Καὶ τὸν ἀκούω νὰ περπατάει πάλι.

ΕΛΛΑ. *(Γλυκά.)* Δὲν ἔρχεται κανεὶς ἀπ' τοὺς παληούς του φίλους, νὰ τὸν βλέπῃ καμμιὰ φορά;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Δὲν ἔχει παληοὺς φίλους·

ΕΛΛΑ. Μόλα ταῦτα, εἶχε πολλοὺς φίλους, ἄλλοτε!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Χμ! Ἔκανε κεῖνο ποὺ ἔπρεπε γιὰ νὰν τοὺς ξεφορτωθῇ. Μιὰ φιλία σὰν τοῦ Ζὰν-Γκάμπριελ... εἶταν πολυέξοδη.

ΕΛΛΑ. Δυστυχῶς, ἀλήθεια.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ παραφορά.)* Ἄλλωστε, πρέπει νᾶναι πολὺ μικροπρεπής, πολὺ χαμερπὴς καὶ πολὺ ἀχρεῖος, γιὰ νὰ ἀποδώσῃ τόση

ἀξία στὸ ἄθλιο χρῆμα, ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ χάσουν. Χρῆμα.... τίποτα περσότερο!

ΕΛΛΑ. *(Χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴ σαὐτὰ τὰ λόγια).* Ὥστε ζῆ μόνος ἐκεῖ πάνω, μόνος!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Νομίζω ναί. Καὶ ὅμως ἄκουσα νὰ λένε γιὰ ἕνα γέρο ἀντιγραφέα ποὺ ἔρχεται νὰ τὸν βλέπῃ κάποτε.

ΕΛΛΑ. Ἄ! Δίχως ἄλλο ἕνας κάποιος Φόλδαλ; Ξέρω πὼς εἶχαν συνδεθῆ στὰ νειᾶτα τους.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Αὐτὸς θαρρῶ. Δὲν τὸν ξέρω. Δὲν εἶταν τῆς συντροφιᾶς μας.... τὸν καιρὸ ποὺ εἴχαμε συντροφιά.

ΕΛΛΑ. Καὶ τώρα ἔρχεται νὰ κάνῃ συντροφιὰ τοῦ Μπόρκμαν;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί, δὲν εἶναι δυσάρεστος, καθὼς φαίνεται· Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ἔρχεται παρὰ τὸ βράδυ, μὲς τὸ σκοτάδι.

ΕΛΛΑ. Αὐτὸς ὁ Φόλδαλ..... εἶν' ἕνα ἀπὸ τὰ θύματα τῆς πτωχεύσεως.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀφελῶς.)* Ναί, μοῦ φαίνεται πὼς ἔχασε κάτι χρήματα. Πολὺ λίγα ἀναμφιβόλως.

ΕΛΛΑ. *(Τονίζοντας ἐλαφρὰ τὶς λέξεις.)* Αὐτὰ εἶσαν ὅλη του ἡ περιουσία.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Αἴ Θεέ μου! Ὅλη του αὐτὴ δὲν εἶταν βέβαια καὶ μεγάλο πρᾶμμα. Δὲν εἶναι νὰ γίνεται λόγος.

ΕΛΛΑ. Καὶ στὴ δίκη δὲν ἔκαναν λόγο γι' αὐτά. Ὁ Φόλδαλ ἐσώπησε.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Καὶ ἐξ ἄλλου θὰ σοῦ πῶ πὼς ὁ Ἐρὰρ τὸν ἀποζημίωσε πάρα πολὺ καλὰ γι' αὐτὸ τὸ ἀσήμαντο πρᾶμμα.

ΕΛΛΑ. *(Ἔκπληκτη.)* Ὁ Ἐράρ; Πώς;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Δίνοντας μαθήματα στὴ δεύτερη κόρη του. Ἐφρόντισε γιὰ τὴν ἀνατροφή της. Χάρις σαὐτόν, ἴσως μπορέσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον της. Θἆναι τοὐλάχιστον σὲ θέση νὰ ζήσῃ μόνη της. Αὐτὸ εἶναι περσότερο ἀπ' ὅ,τι μποροῦσε νὰν τῆς κάνῃ ὁ πατέρας της.

ΕΛΛΑ. Ναί. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξενοιάσῃ ὁ πατέρας της.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὁ Ἐρὰρ ἔμαθε καὶ τὴ μουσικὴ σαὐτὴ τὴ μικρή. Τώρα εἶναι ἀρκετὰ προχωρημένη γιὰ νἄρχεται νὰ παίζῃ πιάνο κεῖ πάνου..... σπίτι του.

ΕΛΛΑ. Ὥστε, τὴν ἀγαπάει πάντα τὴ μουσική;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Καθώς βλέπεις. Ἔχει σπίτι του τὸ πιάνο ποὺ μᾶς εἶχες στείλει ἐσὺ προτοῦ.... προτοῦ ξαναγυρίσει.

ΕΛΛΑ. Σαὐτὸ τὸ πιάνο παίζει;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ Ναί, κάποτε κάποτε.... τὸ βράδυ.... Κι' αὐτὸ ὁ Ἐρὰρ τὸ κανόνισε.

ΕΛΛΑ. Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι ἔχει πολὺ δρόμο νὰ κάνῃ ἀπ' τὴν πόλη γιὰ νἄρθῃ ὡς ἐδῶ καὶ νὰ ξαναγυρίσῃ πάλι.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ἄ μπᾶ! Ὁ Ἐρὰρ ἐφρόντισε νὰν τὴν πάρῃ μιὰ κυρία ποὺ κάθεται ἐδῶ κοντά μας. Κάθεται μαζί της. Κάποια κυρία Οὐΐλτον....

ΕΛΛΑ. *(Ζωηρὰ.)* Κυρία Οὐΐλτον!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Μιὰ πολὺ πλουσία κυρία, δὲν τὴν ξέρεις.

ΕΛΛΑ. Ἄκουσα νὰ μιλοῦν γι' αὐτή. Κυρία Φανὴ Οὐΐλτον, δὲν εἶν' ἔτσι;....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί.

ΕΛΛΑ. Ὁ Ἐρὰρ μοῦ ἔκανε λόγο γι' αὐτή, σὲ πολλὲς ἐπιστολές του. Κάθεται λοιπὸν ἐδῶ κοντά;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί, ἔχει πιάσει μιὰ βίλλα.... εἶναι κάμποσος καιρὸς ποὺ ἐγκατεστάθηκε ἐδῶ.

ΕΛΛΑ. *(Διστάζοντας λίγο.)* Λένε πὼς πῆρε διαζύγιο....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὤ! Εἶναι καιρὸς ποὔχει πεθάνει ὁ ἄντρας της.

ΕΛΛΑ. Ναί, ἀλλὰ φαίνεται πὼς εἶχαν χωρίσει. Κι' αὐτὴ εἶχε ζητήσει τὸ διαζύγιο.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Δὲν φταίει αὐτή. Ὁ ἄντρας της τὴν εἶχε ἀφήσει.

ΕΛΛΑ. Τὴν ξέρεις καλά, Γκιουνίλδη;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί, τὴν γνωρίζω ἀρκετά. Κάθεται πολὺ κοντὰ καὶ ἔρχεται συχνὰ νὰ μὲ βλέπῃ.

ΕΛΛΑ. Σἀρέσει;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Εἶναι τόσο ἔξυπνη! Ἔχει τόση σαφήνεια στὶς κρίσεις της!

ΕΛΛΑ. Στὶς κρίσεις της γιὰ τοὺς ἄνδρες, δὲν εἶν' ἔτσι;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί... πρὸ παντός. Ἔτσι ὁ Ἐρὰρ εἴτανε γι' αὐτὴν ἕνα πραγματικό θέμα μελέτης. Τὸν ξέρει κατὰ βάθος... καθ' ὅλα τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του. Καὶ φυσικὰ τὸν λατρεύει.

ΕΛΛΑ. *(Τείνοντας λίγο ταὐτί της.)* Ἄ! Ξέρει τὸν Ἐρὰρ περσότερο ἀπὸ ὅσο ξέρει ἐσένα;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί. Εἴχανε συναντηθῆ πολλὲς φορὲς στὴν πόλη.... προτοῦ ἐγκατασταθῆ ἐδῶ.

ΕΛΛΑ. *(Μὲ ὕφος ἀπερίσκεπτο.)* Κι' ἔτσι κατέληξε νὰ ἐγκατασταθῆ ἐδῶ.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ ὕφος ἀπερίσκεπτο.)* Κατέληξε;... Τί θὲς νὰ πῆς;

ΕΛΛΑ. *(Ἀόριστα.)* Θεέ μου.... Δὲν ξέρω....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τῶπες μ' ἕναν τόνο τόσο παράξενο!... Εἶχες κάποια ὀπισθοβουλία, Ἔλλα!

ΕΛΛΑ. *(Κυττάζοντάς την μὲ τὰσπράδι τῶν ματιῶν της.)* Λοιπόν, ναὶ, Γκιουνίλδη, εἶχα μιὰ ὀπισθοβουλία.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ἐμπρός! Πές την ἐλεύθερα!

ΕΛΛΑ. Πρῶτα-πρῶτα θέλω νὰ σοῦ δηλώσω ὅτι νομίζω πὼς ἔχω καὶ γὼ κάποια δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Ἐράρ. Θἄθελες νὰν τὸ ἀμφισβητήσῃς;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀποστρέφοντας τὰ μάτια).* Ὄχι. Ὕστερα ἀπὸ τόσα ποὺ σοῦ στοίχισε!...

ΕΛΛΑ. Ὦ! Γκιουνίλδη! Δὲν πρόκειται γι' αὐτό! Λέω γιὰ τὴ συμπάθεια ποὺ ἔχω γι' αὐτόν.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ μειδίαμα εἰρωνικό.)* Γιὰ τὸ γυιό μου; Ἀγαπᾶς τὸ παιδί μου; Ἐσύ! Παρ' ὅλα;...

ΕΛΛΑ. Ναί, παρ' ὅλα. Καὶ τὸν ἀγαπῶ. Ἀγαπῶ τὸν Ἐράρ τόσο ὅσο μπορῶ νἀγαπήσω στὴν ἡλικία μου μιὰν ἀνθρώπινη ὕπαρξη.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Καλά, καλά. Ἀλλά!...

ΕΛΛΑ. Καὶ γι' αὐτό, βλέπεις, ἀνησυχῶ κάθε φορὰ ποὺ τὸν βλέπω νὰ διατρέχῃ κανένα κίνδυνο.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Κίνδυνο; Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ κίνδυνος ποὺ μπορεῖ νὰ διατρέχῃ τώρα; Ἀπὸ ποὺ προέρχεται;

ΕΛΛΑ. Ἀπὸ σένα, πρῶτα.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀνακράζοντας).* Ἀπὸ μένα!

ΕΛΛΑ. Καὶ ὕστερα, ἀπ' αὐτὴ τὴν κυρία Οὐΐλτον, ποὺ τὴν φοβοῦμαι γι' αὐτόν.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Κυττάζοντάς την μιὰ στιγμὴ ἔκπληκτη.)* Καὶ ἔτσι κρίνεις τὸν Ἐράρ ἐσύ! Τὸν Ἐράρ μου! Τὸ παιδὶ ποὺ εἶναι προορισμένο γιὰ μιὰ τόσο μεγάλην ἀποστολή!

ΕΛΛΑ. *(Περιφρονητικά.)* Ὦ! Μιὰ ἀποστολή... μιὰ ἀποστολή...

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀγανακτισμένη.)* Κοροϊδεύεις! Τολμᾶς νὰ κοροϊδεύεις;

ΕΛΛΑ. Ὦ! Τί λές! Πιστεύεις πραγματικὰ πὼς ἕνας νέος τῆς ἡλικίας τοῦ Ἐράρ.... ζωηρὸς καὶ γεμᾶτος ὑγεία.... θὰ πάῃ νὰ θυσιασθῇ ἔτσι σέ.... «σὲ μιὰν ἀποστολή»;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ φωνὴ σταθερὴ καὶ ἀποφασιστική).* Ὁ Ἐράρ θὰν τὸ κάνῃ, εἶμαι βεβαία γι' αὐτό.

ΕΛΛΑ. *(Κουνῶντας τὸ κεφάλι.)* Δὲν εἶσαι βεβαία γι' αὐτό, Γκιουνίλδη. Δὲν τὸ πιστεύεις οὔτε σὺ ἡ ἴδια.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ἐγώ!

ΕΛΛΑ. Αὐτὸ εἶναι ἕνα ὄνειρο ποὺ σὲ λικνίζει. Ἂν δὲν τῶχες νὰ σοῦ δίνῃ κουράγιο θἄπεφτες γρήγορα στὴν ἀπελπισία.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ναί, θἄπεφτα στὴν ἀπελπισία. *(Βίαια).* Καὶ ἴσως θὰν τῶθελες αὐτό!

ΕΛΛΑ. *(Σηκώνοντας τὸ κεφάλι.)* Βέβαια καλύτερα αὐτὸ παρὰ νὰ δῶ νὰ σωθῇς μὲ τὴ θυσία τοῦ Ἐράρ.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀπειλητικά.)* Θέλεις νὰ μπῇς ἀνάμεσά μας! Ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὸ παιδί μου! Μίλα!

ΕΛΛΑ. Θέλω νὰ τὸν ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν ἐξουσία σου, τὴν ἠθική σου ἐπίδραση καὶ τὴν ἐξαρτησή σου!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Θριαμβευτικὰ)* Πολὺ ἀργά! Δὲ θὰν τὸ πετύχῃς. Τὸν κρατοῦσες στὰ δίχτυα σου. Ἔμεινε σαὐτά, ὡς ὅτου ἔγινε δεκαπέντε χρόνων. Ἀλλὰ σήμερα τὸν ξαναπῆρα, τὸ βλέπεις!

ΕΛΛΑ. Λοιπόν! Καὶ πάλι θὰ στὸν πάρω πίσω! *(Χαμηλώνοντας τὴ φωνή, μὲ βραχνὸ τόνο.)* Δὲν εἶν' ἡ πρώτη φορά, Γκιουνίλδη, ποὺ θἀγωνισθοῦμε μέχρι θανάτου γιὰ ἕναν ἄντρα!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀναμετρῶντας την μὲ ὕφος θριαμβευτικό.)* Καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐκείνη ποὺ νίκησε.

ΕΛΛΑ. *(Μὲ εἰρωνικὸ χαμόγελο.)* Νομίζεις ἀκόμα πὼς κέρδισες πολὺ ἀπὸ τὴ νίκη σου;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ὑπόκωφα.)* Ὄχι. Ἔχεις σκληρὸ δίκηο.

ΕΛΛΑ. Κι' αὐτὴ τὴ φορά, δὲ θἄχῃς νὰ κερδίσῃς τίποτα περσότερο.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τίποτα; Δὲν εἶναι λοιπόν, τίποτα τὸ ὅτι ξαναπῆρα τὴ μητρική μου ἐξουσία ἐπὶ τοῦ Ἐράρ;

ΕΛΛΑ. Ὄχι, γιατὶ ἐσὺ μόνο στὴν ἐξουσία ἀρκεῖσαι.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Καὶ σύ;

ΕΛΛΑ. *(Μὲ θέρμη.)* Ἐγώ, θέλω τὴν ἀγάπη του... τὴν ψυχή του... τὴν καρδιά του ὁλάκερη!

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ πάθος.)* Τὴν καρδιά του; Δὲ θὰν τὴν ἔχεις ποτὲ πιά! ποτέ!

ΕΛΛΑ. *(Κυττάζοντας τὴν ἀδελφή της.)* Ἐργάστηκες ἐναντίον μου;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Χαμογελῶντας).* Ναί. Εἶχα τὴ δύναμη νὰν τὸ κάνω. Θὰν τὸ μάντεψες ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του.

ΕΛΛΑ. *(Κουνῶντας ἀργὰ τὸ κεφάλι.)* Ναί. Κατέληξα στὸ νὰ σὲ διακρίνω ὁλάκαιρη σαὐτές.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ κομπασμό.)* Κατόρθωσα νὰ τὰ χρησιμοποιήσω, βλέπεις, τὰ ὀχτὼ χρόνια ποὺ τὸν εἶχα στὰ χέρια μου.

ΕΛΛΑ. *(Κυριαρχῶντας τοῦ ἑαυτοῦ της.)* Τί εἶπες γιὰ μένα στὸν Ἐράρ; Μπορεῖς νὰ μοῦ τὸ ξαναπῆς;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Βεβαιότατα.

ΕΛΛΑ. Λέγε !

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τοῦ εἶπα τὴν καθαρὴ ἀλήθεια.

ΕΛΛΑ. Τί ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τὸν ἔθρεψα μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ὅτι σοῦ ὀφείλουμε, σὲ σένα, τὸ νὰ μποροῦμε νὰ ζοῦμε ὅπως περνᾶμε.... καὶ μάλιστα τὸ νὰ βρισκόμαστε στὴ ζωή.

ΕΛΛΑ. Αὐτὸ εἶν' ὅλο ποὺ ἔκανες ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὤ ! Αὐτὸ ἀρκεῖ στὸ ἐγγυῶμαι. Τὸ νοιώθω καλὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου.

ΕΛΛΑ. Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα τάξερε ὁ Ἐρὰρ ἀπὸ καιρό.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὅταν ξαναγύρισε σὲ μένα, φανταζότανε πὼς ἐσύ, κάνοντας αὐτὸ ὑπήκουες σένα παλμὸ τῆς καρδιᾶς. *(Κυττάζοντάς την μὲ κακεντρεχῆ χαρά.)* Τώρα πιὰ δὲν τὸ πιστεύει, Ἔλλα.

ΕΛΛΑ. Καὶ τί πιστεύει, λοιπόν ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τὴν ἀλήθεια. Τὸν ἐρώτησα πὼς ἐξηγοῦσε τὸ ὅτι ἡ θεία Ἔλλα δὲν ἦρθε ποτὲ νὰ μᾶς ἰδῆ.

ΕΛΛΑ. *(Διακόπτωντάς την.)* Ἤξερε καλὰ γιατὶ δὲν ἐρχόμουνα.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τὸ ξέρει καλύτερα τώρα Τὸν εἶχες κάνει νὰ πιστεύει πὼς δὲν ἐρχόσουνα ἀπὸ λεπτότητα πρὸς ἐκεῖνον ποὺ περπατεῖ ἐκεῖ-πάνω.

ΕΛΛΑ. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ καθαρὴ ἀλήθεια.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὁ Ἐρὰρ δὲν τὸ πιστεύει πιά.

ΕΛΛΑ. Τί ἰδέα τοὔδωκες λοιπὸν γιὰ μένα ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Πιστεύει, κι' ἔχει δίκηο νὰν τὸ πιστεύῃ, πὼς σὺ ντρέπεσαι γιὰ λογοριασμό μας, πὼς μᾶς περιφρονεῖς. Δὲν εἶν' ἀλήθεια ; Δὲ σκέφτηκες ποτέ σου νὰ μοῦ τὸν πάρῃς γιὰ πάντα ; Γιὰ θυμήσου ! Ἡ μνήμη σου θὰ σοῦ τὸ πῇ.

ΕΛΛΑ. *(Ζωηρά.)* Ἂν τῶκανα, τῶκανα στὶς χειρότερες στιγμές, στὴν ἐποχὴ μάλιστα τοῦ σκανδάλου τῆς δίκης... Αὐτές τὶς ἰδέες τίς ἔχω ἀφήσει ἀπὸ καιρό.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Δὲ θὰ σ' ὡδηγοῦσαν σὲ τίποτα, ἄλλωστε. Τί θὰ συνέβαινε μὲ τὴν ἀποστολή του ; Ὄχι, ἀλήθεια ; Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀναγκαῖο στὸν Ἐράρ, εἶμαι ἐγώ, κι' ὄχι ἐσύ. Εἶναι νεκρὸς γιὰ σένα, καὶ σὺ γι' αὐτόν !

ΕΛΛΑ. *(Μὲ ψυχρὴν ἀποφασιστικότητα.)* Θὰν τὸ ἰδοῦμε. Μένω ἐδῶ.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Κυττάζοντάς την κατάματα.)* Μένεις ἐδῶ ;

ΕΛΛΑ. Ναί.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Θὰ περάσῃς τὴ νύχτα στὸ σπίτι μας ;

ΕΛΛΑ. Ἔρχομαι σαὐτὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ περάσω, ἂν χρειαστῇ, τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς μου.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀναλαμβάνοντας.)* Ναί, ναί, Ἔλλα.... τὸ σπίτι εἶναι δικό σου.

ΕΛΛΑ. Ἀ μπᾶ !...

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὅλα δικά σου εἶναι δῶ : ἡ καρέκλα ποὺ κάθουμαι, τὸ κρεββάτι ποὺ στριφογυρίζω τὶς νύχτες τῆς ἀγρυπνίας μου. Καὶ τὴν τροφή μας σὲ σένα τὴ χρωστοῦμε.

ΕΛΛΑ. Δὲ μποροῦμε νὰ κάνουμε διαφορετικά. Ὁ Μπόρκμαν δὲν μπορεῖ νἄχῃ δικό του τίποτα. Θὰν τοῦ τὰ πάρουν ὅλα.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τὸ ξέρω. Πρέπει νὰ συνειθίσουμε νὰ ζοῦμε μὲ τὴν ἐλεημοσύνη σου.

ΕΛΛΑ. *(Ψυχρά.)* Δὲν μπορῶ νὰ σ' ἐμποδίσω νὰ μὴν πάρῃς ἔτσι τὸ πρᾶγμα, Γκιουνίλδη.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Ὄχι, δὲν μπορεῖς νὰ μ' ἐμποδίσῃς... Πότε θέλεις νἀλλάξουμε σπίτι ;

ΕΛΛΑ. *(Κυττάζοντάς την.)* Νἀλλάξετε σπίτι ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Ἀνάβοντας.)* Θαρρεῖς λοιπόν, πὼς μπορῶ νὰ κάτσω μαζί σου, κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη ; Ὄχι ! Καλύτερα στὸ ἄσυλο ἢ στοὺς δρόμους.

ΕΛΛΑ. Πολὺ καλά. Τότε, δός μου τὸν Ἐράρ, νὰν τὸν πάρω μαζί μου....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Τὸν Ἐράρ ! Τὸ παιδί μου ! Τὸ ἀγαπημένο μου παιδί !

ΕΛΛΑ. Ἂν μοῦ τὸν δίνῃς, ξαναφεύγω ἀπόψε.

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Μὲ σταθερὴ φωνή, ὕστερα ἀπὸ στιγμὴ σκέψης.)* Ἂς ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος ὁ Ἐράρ.

ΕΛΛΑ. *(Μὲ δισταγμὸ στὸ βλέμμα της.)* Ὁ Ἐράρ ;... Θὰ τολμοῦσες νὰν τοῦ δώσῃς τὴν ἐκλογή, Γκιουνίλδη ;

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. *(Γελῶντας μὲ τραχύτητα.)* Ἂν θὰ τολμοῦσα ;.. Νὰ ἀφήσω τὸ παιδί μου νὰ διαλέξῃ μεταξὺ τῆς μητέρας του καὶ σένα ; Ἀ ! ναί, θὰ τολμοῦσα !

ΕΛΛΑ. *(Τεντώνοντας ταὐτί της.)* Κάποιος ἔρχεται. Νομίζω πῶς ἀκούω....

Κα ΜΠΟΡΚΜΑΝ. Θὰ εἶναι ὁ Ἐράρ....

(Συνέχεια)

ΛΥΡΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΜΠΟΥΡΛΟΣ

Ἐτήσια συνδρομὴ δραχ. 20. Ἑξάμηνη 10.— Συνδρομές, γράμματα καὶ ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὴ «Λύρα» στέλνονται στὸ διευθυντὴ τοῦ φύλλου, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 89, Ἀθῆναι.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ «ΛΥΡΑΣ». Ἐπειδὴ ἡ ζήτηση τοῦ πρώτου τεύχους τῆς «Λύρας» πέρασε κάθε προσδοκία μας, σὲ σημεῖο νὰ ἐξαντληθοῦν ὅλα τὰ ἀντίτυπα, μέσα στὶς τρεῖς πρῶτες μέρες, παρακαλοῦμε ὅσους θέλουν τὸ πρῶτο τεῦχος, νὰ μᾶς τὸ δηλώσουν, στέλνοντας τὸ ἀντίτιμό του (δραχμή), στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ — Ἀριστοτέλους 89 — γιὰ νὰ προβοῦμε σὲ ἀνατύπωση.

Η ΕΚΔΟΣΗ ΜΑΣ. Ἡ «Λύρα» θὰ ἐκδίδεται στὸ ἑξῆς ἀπὸ 48 ἕως 64 σελίδες τὸ τεῦχος, σὲ χαρτὶ illustration καὶ μὲ ξεχωριστὴ εἰκόνα, μὲ τιμὴ δραχμὲς 2 τὸ κάθε τεῦχος· ἐπειδὴ ὅμως, ἴσως φανῇ ἀκριβὴ ἡ τιμὴ τοῦ φύλλου, θὰ τυπώνεται καὶ δεύτερη ἔκδοση σὲ δημοσιογραφικὸ χαρτί, μὲ τιμὴ δραχ. 1.50 τὸ τεῦχος. Ὅσο γιὰ τὶς συνδρομές, μεταβάλλονται οἱ ἐτήσιες σὲ δραχμὲς 20· οἱ ἑξάμηνες μένουν δρ. 10.

Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητὲς ποὺ γράφτηκαν γιὰ ἕνα χρόνο, μὲ τὴν προηγούμενη διατίμηση τῆς ἐτήσιας συνδρομῆς, νὰ μᾶς στείλουν τὴν ἐπὶ πλέον διαφορά, εἰδ' ἄλλως, θὰ λαβαίνουν τὴ «Λύρα» σὲ δημοσιογραφικὸ χαρτί.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ, ποὺ δημοσιεύουμε, εἶναι μιὰ σειρὰ αὐτοτελῶν ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὸ «Σ τ ρ α β ό ξ υ λ ο», ἀνέκδοτο μυθιστόρημα τοῦ κ. Νικολαΐδη.

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ. Ἀναγγέλθηκε ἀπὸ τὸ θίασο τοῦ Ὠδείου ἡ παράσταση τοῦ «Μικροῦ Ἔϋλοφ» τοῦ Ibsen, κατὰ μετάφραση τοῦ συνεργάτη μας κ. Ἄγη Βαρβιτσιώτη, καὶ διδασκαλία τοῦ κ. Θωμᾶ Οἰκονόμου.

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΜΑΣ ΚΙΝΗΣΗ. Ἐλλείψει χώρου, ἀναβάλλουμε τὴ δημοσίευση τῶν κριτικῶν γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ κίνηση τοῦ τόπου, κατὰ τὸ μῆνα ποὺ πέρασε. (Ἡ δεύτερη συναυλία τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὠδείου,—Ἡ συναυλία τῆς Στρατιωτικῆς ὀρχήστρας, — Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέτα κλπ.), γιὰ τὸ ἐρχόμενο τεῦχος.

Τυποις "ΤΥΠΟΥ,, Σοφοκλεους - Αριστειδου

ΔΡΑΧ. 2.